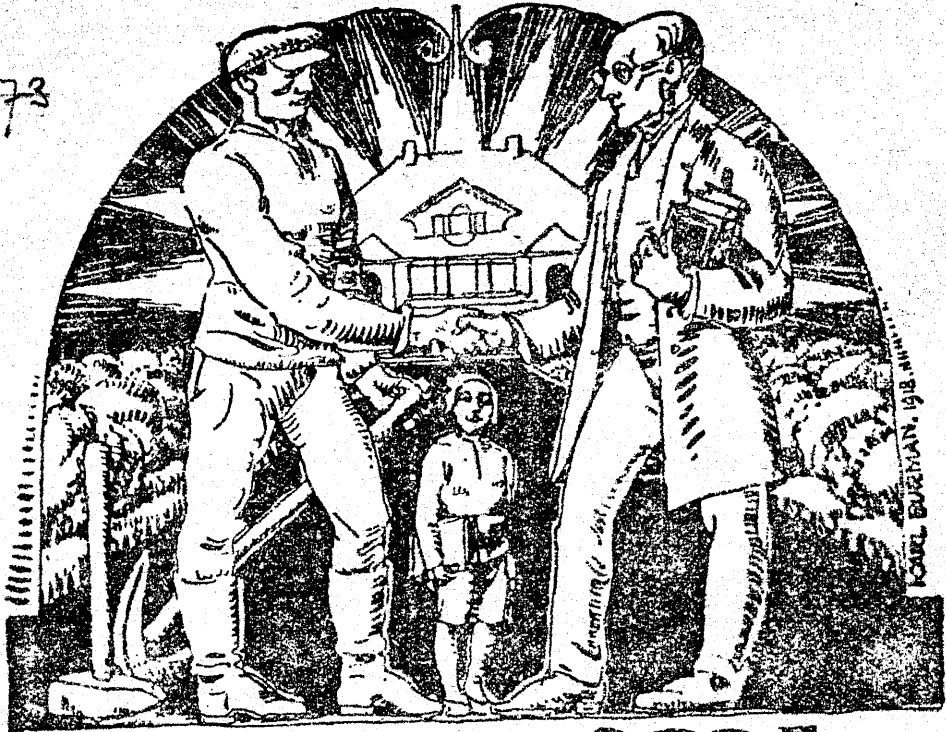

2073

• EESTI KOOL •

EESTI TÖÖRAHVA
KOOLIVALITSUSE JA
KOOLIÕPETAJATE KONGRESSI TÄIDESAATVA KOMITEE
HÄALEKANDJA

Eesti Töörahma Koolivalitsuse määrused.

Määrus № 1.

Usuõpetuse ärakaotamise asjus koolides.

Kõigile kesk-, kõrgematele linna ja walla alg-, ministeriumi-, kolleekonna-, kutse- ja erakoolidele Eestis wõlbimata täidesaatsmiseks.

Aastasadade jooksul on kool usu ja kiriku teenistuses olnud. Aastasadasid on usukandjad kooliõpetuse ja nooresoo kaswatuse waba arenemist takistanud, maailma töörahwast kitsa kirikliste wooruste kaittega pimestanud ja walitsewate kihtide kasuks teda inimese wäärtust alandawaid radu juhtinud.

Kirik on see asutus, kes walitsewaid klasse töörahwa orjastamises ja kurnamises kõlbliselt õigeks tunnistas ja töörahwast här-

raste alandlikuks ja sõnakuulelikuks tööriistaks kuulutas.

Kirik ei püüa ükski täiskaswanuid om meelewalda meelitada, waid ta awatleb ka waimliselt walmimata noortsugu usuõpetuse kaudu sellele elule, mis inimesesoo eksploateerimist wäheste wõimukandjate kasuks võimaldab ja töörahwa rewolutsiooni wõitlusi sotsiaal-olukorra uuendamises takistab laiemal määdul elusse wiia.

Kiriku ja kooli sihid ei ole ühed, niisama lahkuminewad on nende sihtide saawutusmetoodid. Koolis on ainult see kõlbliselt wäärtuslik, mis kaswataja ja kaswatawa juures ühe wõrra teos ja mõttes kokkukõlas seisab, kuna kõik see, mis koolis kahemõtteline on, teos üks ja sõnas teine, tekitab laste seas umbuska ja kehitud kooli ja tema kaswatajate vastu.

Elus imelikka elumõnususiga taga ajades, nõuavad kiriku esitajad koolis kooliõpetajat ja lastelt wagu ja pühalikka elukombeid ja alandliku rahwa kurnojate meelewalla alla heitmist.

See, mida inimesesugu kõrgelt hindab ja kaswatuse ülesandeks seab — lapsest kehaliselt terwet, waimliselt ja kõlbliselt arenenud inimest kaswatada — ei leia usuõpetuses ja tema kaitsjates tuge, selle wastu püüab usuõpetus selgeks teha, et nimetatud inimlikkude omaduste arendamine wiib inimesesugu ainult hukatusele ja sõnakuulmatusele.

Säherdune wastolu kodanlise kaswatuse nõuete ja kirikliste püüete wahel pole kooli seisukohalt lubataw ja tuleb wiibimata kõrwaldada, usu-esitajatele wõimalust jättes oma püüete sihis wäljaspool kooli tööd teha.

Usuküsimus on südame tunnistuse asi, sellepärast ei saa teda kõikidele ühel mõõdul sunduslikuks teha, kooliõpetajat ja koolilapsel ei tohi südame tunnistuse wabadust riisuda, nii nagu teda ühelki wabalt kodanikult ei riisuta.

Kool on selleks, et kõlbliselt wabat ühiskonna liiget kaswatada ja mitte selleks, et wooruslikka kristliku koguduse liikmeid ette walmistada, mis tähendatud koguduste erilesanne on.

Et seni usuõpetus koolis wõimult tagandatud walitsewate klasside abinõuks oli töörahwa kurnamises, siis tuleb teda koolis kaswatulisest ja ühiskondlisest seisukohast hukka mõista. Töörahwa kasude kaitsel seistes, ei wõi ükski töörahwa walitsus säherdust õpetuseandmist lastele koolis lubada, mis töörahwa püüetele ja mõttewiisile sugugi ei wasta.

Eftetoodust wälja minnes otsustas 9. jaan. 1918. a. Eesti Töörahwa Kooliwalitsus 28.—30. det. 1917. a. ärapeetud Eesti Ülemaalise Kooliõpetajate Kongressi otsuse põhjal usuõpetust kõikide Eesti koolide õpetkawast wälja jätta.

Sellest koolidele teatades, paneb Eesti Töörahwa Kooliwalitsus ette selle teate kättesaamise ajast peale usuõpetuse andmine koolides seisma jätta ja wabaks saanud usuõpetusefundide asemele kooliõpetajate nõukogu wõi walla töörahwa nõukogu hariduse-osakonna ärantgemise järele õpaineid seada.

Selle ettepaneku täidesaatmisest tuleb Eesti Töörahwa Kooliwalitsusele 1. weebruariks 1918. a. teatada, ühes seletusega, missugused tunnid ärakaotatud usuõpetuse asemele on seatud.

9. jaan. 1918. a.

Määrus № 2.

Palwetamise ärakaotamise asjus koolides.

Kõikidele koolidele Eestis.

Määruse nr. 1 sisust wälja minnes, otsustas Eesti Töörahwa Kooliwalitsus kõikides koolides Eesti piirides ära keelata igapäewast palwetamist enne ja peale õpetust.

13. I. 18.

Määrus № 3.

Wallakoolide tagawara- ja erakapitaalide tarwitamise asjus.

Eesti Töörahwa Kooliwalitsus paneb walla töörahwa nõukogudele ette selleks samme astuda, et kooliõpetajatele palgad ühes kõikide lisarahadega, mis kuni 1918. a. 1. jaanuarini kätte saamata, koolide tagawara- ja erakapitalidest wiibimata wälja maksetakse.

Maakonna töörahwa nõukogude täidesaatwa komiteede haridusosakonnad peawad selle määruse täitmise järele walwama ja tarwilikku juhatusel andma.

13. I. 18.

Määrus № 4.

Rakwere seminari natsionaliseerimise asjus.

Natsionaliseeritud koolide õpejõudude ette walmistamiseks paneb Eesti Töörahwa Kooliwalitsus Rakwere maakonna Töörahwa Nõukogu hariduse osakonnale ette, Rakwere seminari natsionaliseerimisele asuda ja seminari juhatusel ettepanekut teha lähematel päewadel seminari R. m. T. N. hariduse osakonna kätte anda.

13. I. 18.

Määrus № 5.

Keskkooli demokratiseerimise asjus.

Kõikidele koolidele.

Eesti kooli põhjalikku demokratiseerimist rutuliseks tunnistades, paneb E. Töörahwa Kooliwalitsus kõikidele koolijuhatajatele ette järgmisi Rahwahariduse komissari määrusi wiibimata täita:

1. Rahwahariduse komissar teatab kõigile tema all olewatele asutustele, ringkonna walitsustele ning õpeasutuste juhatajatele, pedagoogika nõukogudele, lastewanemate komiteedele ja wanemate klasside õpilaste organisatsioonidele, et õpilastel on täieline wabadus ühisusi asutada ja koosolekuid pidada.

2. Wene wabariigi Töörähwa walitsuse dekreedid põhjal omandawad kõik isikud soo peale waafamata, kes 18 aastat wanad, kõik kodanlised ja poliitilised õigused.

Seda silmas pidades teatan kõigile õpilastele, kes 18 aastat wanad, et neil õigus on kõigist walimistest omawalitsusesse ja riigi asutustesse osa wõtta.

3. Kuni keskkooli demokratiseerimise ja õperingkonna walitsuste ärakaotamise puhul, koolide linna- ja maomawalitsuste asutuste käiteandmise asjus walitsuse üleüldise dekreedid wäljaandmiseni pannakse ette wiibimata järgmised korraldused elusse wiia: kõikide koolielusse puutuwate küsimuste otsustamine peab kollegiaalne olema, kus juures kõrgemaks kooli kollegiaalseks asutuseks pedagoogika nõukogu on. Majandus- ja lastewanemate komitee saadab igaüks ühe esitaja pedagoogika nõukogusse otsustawa hääleõigusega, otsustaw hääleõigus tuleb anda wanemate klasside õpilaste esitajale.

Demokraafia esitajana astub pedagoogika nõukogusse 3 kohalise T. S. ja T. saadikute nõukogu esitajaf otsustawa hääleõigusega.

Nende määruste täidewiimisest tuleb 1. weeb-ruariks 1918. a. E. T. Kooliwalitsusele teatada.
14. 1. 18.

Määrus № 6.

Koolide walitsemise asjus.

Eesti Töörähwa Kooliwalitsus teatab kõikidele algkoolidele kuni sellekohase instruktsooni wäljatöötamiseni, et nad kõigis kooli asjus seliekohaste maakonna töörähwa nõukogude hariduse osakondade alla kuuluwad, kellele nad on kohustatud koolielu ja jookswate asjade üle aruandeid ette panema.

Kõrgemad, kesk- ja kutsekoolid käiwad neissamus asjus E. Töörähwa Kooliwalitsuse alla.

14. 1. 18.

Eesti Töörähwa Kooliwalitsuse teadaanded.

№ 1.

E. T. Kooliwalitsuse liikmed jaotasi järgmiselt oma wahel ametid ära:

Johannes Mägi juhatab majanduse osakonda.

Juhan Tauts juhatab rahwakoolide osakonda.

Artur Wallner juhatab kesk- ja kutsekooli, kooliõpetajate ettevalmistamise ja edasiharimise asutusi ja kooliwalitsuse üleüldiseid asju.

Sm. Mägi on Kooliwalitsusesse Eestimaa Töörähwa ja Sõjawäelaste Nõukogu Täidesaatwa Komitee poolt walitud, kuna sm. Tauts ja sm. Wallner E. Ülemaalise Kooliõpetajate Kongressi poolt.

№ 2.

Haridusnõukogu kokkukutsumine.

E. T. K. kutsub Eesti Haridusnõukogu 3. weebbruaril 1918. a. k. 5 p. l. Tallinnasse Toompeale kokku.

Haridusnõukogusse kuuluwad:

1. Kooliõpetajate Kongressi Täidesaatwa Komitee poolt igast maakonnast üks saadik.

2. Iga maakonna töörähwa nõukogult üks saadik.

3. Iga linna tööliste ja sõjawäelaste nõukogu poolt üks saadik.

4. Eestimaa ametiühisuste kesknõukogult 3 saadikut.

5. Lastewanemate Kogu keskasutusest 1 saadik.

6. Keskkooliõpilaste keskasutusest 1 saadik.

7. Näitekunstnikkude keskasutusest 1 saadik.

8. Kirjanikkude keskasutusest 1 saadik.

9. Kujutawa kunsti esitajate keskasutusest 1 saadik.

10. Teadusemeeste keskasutusest 1 saadik.

11. Ærside keskasutusest 1 saadik.

12. Insheneride keskasutusest 1 saadik.

13. Demokraatliste hariduse seltside keskasutusest 1 saadik.

14. Demokraatliste põllumeeste seltside keskasutusest 1 saadik.

15. Käsitöö edendamate seltside keskasutusest 1 saadik.

E. T. K. otsustas kutsuda nende asutuste asumisel, mis weel elusse pole kutsutud, kongressi otsuse põhjal järgmiste asutuste esitajaid koosolekust osa wõtma:

1. Tallinna I linna algkooli lastewanemate nõukogult 1 saadik.

2. Tallinna keskkooliõpilaste keskkomitee poolt 1 saadik.

3. Noor Eesti poolt 1 saadik.

4. Narwa Rahwahariduse Seltsi poolt 1 saadik.

Päewakord:

1. Koolide natsionaliseerimine ja demokratiseerimine.

2. E. Tõrahwa Kooliwalitsuse ja tema maakondade osakondade kompetents ja instruksioon.
3. Eesti koolide eelarwe 1918. a. peale.
4. Aruanne Riia õperingkonna asjade ülewõtmise üle.
5. Seltskondliste kultuur-haridusliste (teatrid, museum j. t.) asutuste natsionaliseerimine.
6. Väljaspool kooli hariduse korraldamine (rahwaõlikool, rahwaraamatkogud ja lugemistoad, kursused linnas ja maal.)
7. Aruanded kohtade pealt (maakonna ja walla hariduse osakondade aruanded).
8. Iookswad asjad.

№ 3.

Rõlkide Tartu kesk- ja algkoolide saadikute nõukogude, wanemate organisatsioonide, linna ja maa omawalitsuste poolt.

Koolifegelaste peaülesanne on kooli loomuliku elukäigu kindlustamine. Niisugune elukäik võib aga ainult siis alahoitud saada, kui seda kaswatusteadlaste nõukogud, kooliõpetajate organisatsioonide esitajad, wanemate komiteed ning linna ja maa omawalitsuse organisatsioonid juhiwad, kes ise maa keskkooliwalitsuse orgaani peawad looma. Loomulik kooli elukäik Riia õpekonna piirides sai aga rikutud esiteks sellega, et Riia õpekonna asjade juhatajaks sai komissar Tartu S. T. ja M. Täidesaatwa Komitee poolt nimetatud, kes ainult Tartu organisatsioon on, teiseks sellega, et tähendatud komissar wägiwalda torwitab, nagu näituseks:

1) segab ennast üksikute koolide elusse, nende kooliõpetajate pisikest palka omawoliliselt weelgi kärpides;

2) jämedat wägiwalda õpekonna walitsuse teenijate kallal tarwitab;

3) peab õpekonna walitsuse, isegi alamate teenijate, palka kinni, niisama ka algkoolide teenijatel.

Seda kõike silmas pidades protesteerib Tartu kesk- ja algkoolide, wanemate organisatsioonide, linna ja maa omawalitsuste saadikute nõukogu kindlalt üleüldise niisuguse ameti, nagu komissari ja tema Tartu linna ja terwe Riia õpekonna koolielu asjadesse segamise ja eraldi wägiwalla wastu, mida see mees enesele lubas.

Saadikute nõukogu täidesaatwa büroo esimees: allkiri.

Büro liikmed: allkirjad.

Kesk- ja algkoolide õpetajate nõukogude esitaja: allkiri.

Algkoolide õpetajate nõukogude esitaja: allkiri.

Lastewanemate komiteede esitaja: allkiri.

Eesti Kooliõpetajate Keskköliidu esitaja: allkiri.

Wene kooliõpetajate ühisuse Tartu osakonna esitaja: allkiri.

Tartu Läti Kooliõpetajate Seltsi esitaja: allkiri.

Tartu Kaswatusteadlaste Seltsi esitaja: allkiri.

Tartu linna omawalitsuse esitaja: allkiri.

Maawalitsuse esitaja: allkiri.

Büroo sekretär: allkiri.

Et Riia õperingkond on nii tsaari kui ka koalitsiooni walitsuse ajal tõõrahwa huwide wastu tõõtanud ja et õperingkondade korraldus üleüldise käesolewale korrale ei wasta, otsustab E. Tõõrahwa Kooliwalitsus ülewal ette loodud protesti tähelpanemata jätta.

E. Tõõrahwa Kooliwalitsuse liikmed:

J. Mägi.

J. Tauts.

Fr. Wallner.

Eesti Ülem. alise Kooliõpetajate Kongressi Täidesaatwa Komitee teadaanded.

Täidesaatwa Komitee protokoll nr. 1.

(30. det. 1917. a.).

Koos oliwad: Harjumaalt sm. Kännapuu, Waga, Tauts ja Nuga, Läänemaalt — Koh-titski ja Kelemith, Järwamaalt — Kaalep, Wi-rumaalt — Wienerfeld ja Buck, Wiljandimaa esitaja puudub, Wõrumaalt — Tamm, Tartu-maalt — Alwer ja Saar, Pärnumaalt — Riisam.

Koosoleku awas kongressi juhataja sm. Wallner ja pani ette komitee esimeest walida. Kandidaatideks seati üles : sm. Tauts ja Kännapuu; sm. Kännapuu wõttis oma kanditatuuri maha; esimeheks waliti sm. Tauts. Peale selle wõtab koosoleku juhatus sm. Tauts oma kätte ja paneb ette kirjatõimetajat walida. Ajutiseks kirjatõimetajaks waliti sm. Waga.

Esimeseks päewakorra punktiks wõeti saadikute walimine Eesti Hariduse Nõukogusse. Kandidaatideks seati üles ja waliti:

Harjumaa	poolt	slm.	Kännapuu.
Wirumaa	"	"	Wienerfeld.
Eäänemaa	"	"	Kohtitski.
Järwamaa	"	"	Kaalep.
Wõrumaa	"	"	Tamm.
Tartumaa	"	"	Saar.
Pärnumaa	"	"	Riisam.

Wiljandi maakonna esitaja jäi walimata sest et selle maakonna saadikud puudusid. Tehti otsuseks koosolekut lõpetada ja kell 7 õhtul (30. det. 1917. a.) uueks koosolekuks kokku tulla, kus järgmine päewakord harutusele wõetakse: 1) Wiljandi maakonna asemiku walimine, 2) kooliõpetajate häälekandja küsimus, 3) Hariduse Nõukogu ja Täidesaatwa Komitee liikmete koosolekul käimise võimaldamise küsimus, 4) endiste inspektorite kantseleide küsimus.

Esimees: J. Tauts.

Protokoll nr. 2.

Koosolek Tallinna Raekojas 30. det. 1917. aastal kell 7 õhtul.

Koosoleku awas komitee esimees sm. Tauts. Et koosolekule ainult pooled (ühiksa) komitee liikmed ilmunud olid, lekkis küsimus, kas koosolek on otsusewõimuline. Koosolek tunnistati otsusewõimuliseks ja asuti eelmisel koosolekul allesstatud päewakorra juurde. Sm. W. Waga tegi ettepaneku, esimeseks päewakorra punktiks wõtta wiieliikmelist eestseisuse walimist, kes koha peal komitee jaoks waid asju ajaks. Ettepanek wõeti vastu. Et teiselt poolt kolmeliikmelist eestseisust soowitati, pani slm. Tauts mõlemad ettepanekud hääletamisele. Wiieliikmelise komitee eestseisuse poolt oli 7, kolmeliikmelise poolt 2 häält.

Eestseisusesse waliti peale juhataja I. Tautsi Kännapuu, Waga, Buck ja Wienerfeld.

Kooliõpetajate häälekandja küsimuses otsustati koosolekul ainult üldõidid juhtnõõrid, aga ligem korraldus, tehniliste ja aineliste jõudude muretsimine, lehe sihi ja sisu järelewalwamise ja wäljaandmise korraldus terwelt eestseisuse hooleks anda. Seati järgmised juhtmõtted üles:

1) Leht olgu demokraatlise kooliõpetaja seisuse sotsiaalne ajakiri „Eesti kool“.

2) Leht ilmugu kõigewähemalt 1 kord nädalas broschüüritud kaustikus.

3) Lehte saadetagu kõigile Eestimaa koolidele hinnata.

4) Leht ilmub Tallinnas, trükitakse Eesti kubermangu trükikojas.

5) Eestseisust wõlitatakse palwega Kooliwalitsuse poole pöörama, et see lehe wäljaandmise, trükkimise ja laialisaatmise kuludeks tarwilised summad nõutaks.

6) Leht oleks ühtlasi praeguse demokraatlise kooliwalitsuse häälekandja.

7) Lehe wäljaandmise teostamisele tuleb wiibimata asuda.

Et komitee liikmetele kooskõimist wõimaldada, otsustati koosolekuid, kui wõimalik, pühapäewade ja pühade peale määrata, ühtlasi kooliwalitsusele ette panna asetäitjaid kooliõpetajaid ametisse määrata, kes komitee liikmete — kooliõpetajate äraolekul nende aset täidaksid. Kõik ainelised kulud tulewad liikmetele komitee summadest wälja wadksta, sõiduks ligemasse raudteejaama aga mõisa wõi walla küüthobused nõutada.

Endiste inspektorite kantseleide ülewõtmisele tuleb wiibimata asuda.

Kodukorra wäljatõõtamine jääb eestseisuse hooleks.

Esimees: J. Tauts.

III. Ülemaalse Kooliõpetajate Kongressi Täidesaatwa Komitee koosolek on 2.—3. weebruaril 1918. a. Eesti Tõõrahwa Kooliwalitsuse ruumides. Algus 2. weebruaril kell 12 homm.

P ä e w a k o r d :

- 1) Seltsimeheliku wahekohtu asjad:
 - a) W. Waga ja M. Kergi wahel.
 - b) M. Neumanni ja Kurme walla w.
- 2) Kooliõpetajate palga küsimus.
- 3) Kooliõpetajate soowid ja teadaandmised kohtadelt.
- 4) Ajakirja — häälekandja — küsimus.
- 5) Joakswad asjad.

P. S. Ametiwendid palutakse seks ajaks kongressi täidesaatwa komitee kompetentsi kuulduwaid küsimusi esimehe I. Tautsi nime peale sisse saata.

Adr.: Tallinn, Eesti Tõõrahwa Kooliwalitsus, Toompeal.

Kongressi täidesaatwa komitee

esimees: I. Tauts.

Tallinnas,
13. jaanuaril 1918. a.

Meie ülesanded.

Töörahwad wõib rewolutsiooni wõit-
tusi ainult siis lõpulikult kindlustada,
kui ta kapitali wõimu ära wõites ha-
riduse wõimu kandjaks saab. Missu-
gune wõim haridusel ja teadmistel on,
selgus wiimastel rewolutsiooni kuudel,
kus haritud kihid kodanluse teenistusele
andusid ja töörahwad walitsuse tööd sabo-
teerisid. Walitsuse korralikku tööd takis-
tades, tahtis kodanlus wiimase abinõuga
kodanikkudele ära näidata, et kõik aine-
line ja waimline jõud tema käes on,
mille tagajärjel töörahwad, enda hoolde
jäädas ja oma jõuetust ära tundes,
riigiwõimu kodanlusele, kui premeerit-
tud riigiwõimu kandjale tagasi on sun-
nitud andma. Muidugi eksib siin ko-
danlus, sest kuigi töörahwad haritlas-
test puudus, on tal siiski suur tung ha-
riduse omandamise järele, millele wastu
tulles püüame kõike teha, et aga töö-
rahwa haridusjärku ja teadmiste-
kogu tõsta. Kui meie esialgu haritud
jõudude puudusel kannatame ja oleme
sunnitud mõnda sotsiaalset uuendust
edasi lükkama, siis on see kõik lühi-
keseks ajaks: meie kultuuri jõudude
kogu kasvab niisama kiirelt, kui töö-
rahwa klassi huwide äratundmine.

Meie teame, et töörahwad on siis
täielikul walitsuse wõimul, kui ta kõiki
kultuuri abinõusi kohaselt oskab tarwi-
tada, mispärast meie oma lähemaks
ülesandeks seame töörahwast ja tema
noortsugu kõikide tarwilikkude kultuuri
annetega tutvustada ja neid selle oma-
nikkudeks teha. Selleks tuleb kool
kõigile igal kooliastmel kättesaadawaks
teha ja kaswatuse ja hariduse temp-
liks luua.

Mitte diplomide walmistamiseks ei
taha me enam koole ülewal pidada, waid
tõsise hariduse omandamiseks. Kõik kõr-
walsihid, mis wana äraiganenud tsaari-
walitsuse ajal klassiwõitlusel aluse saa-

nud ja kooli kõrget mõtet alandanud,
heidetakse eemale, kooli kultuuri inimese
kaswatamiseks pidades. Meie warus-
tame tulewat töörahwad sugu kõikide
kultuuri abinõudega, anname talle
tarwilikka teateid ühiskonna elust ja
selgitame töörahwad ilmawaadet klassi-
wõitluse asjus.

Meie tahame uut töörahwa
kõlblust wälja kuulutada ja oma
noortfugu selles kaswatada. Walitse-
wad klassid ja kodanlus on kõlblusest
waleliku ja petliku enesekaitse õpetuse
loonud, mille järele neile on kõik luba-
tud teha, kuna töörahwad mingi-
sugusid loomulikka ja inimlikka õigusi
pole, teda oma õpetuses eksploateer-
rimise aineks tembeldades.

Meie tahame kõlbluse jälle tema-
kohase puhtuseni ja kõrguseni tõsta,
kuid me teeme seda töörahwa kaitsel
ja nimel.

Last terweks ja kasulikuks ühis-
konna liikmeks ettewalmistades püüame
meie kõiki neid wanu kohatuid õpe-
wiise kõrwaldada, mis last kehaliselt
ja waimliselt kiduraks tegid ja teda
õppimisest eemale peletasid.

Meie seame oma ülesandeks seda
wanas eas parandada, millest wanade
walitsuste aegadel töörahwad ilma jäi
ja paneme selleks täiskaswanutele
rahwaülikoolid ja kursused toime, kus
töörahwad liikmetele õiges walguses
neid teadmisi jagatakse, mis neil tege-
likus elus tarwis ja sotsiaalkorra ümber-
ehitamise alusjoone walgustawad.

Meie tahame nende eelkooliealiste
laste eest hoolitseda, keda wanemad
on sunnitud eluülespidamise wõitluses
walweta jätma, ja seame neile laste-
aiad sisse, kus neid hoolsa juhatuse all
kaswatatakse ja kooli-elule ettewalmis-
tatakse.

Meie ülesanne on kooliõpetajate õiguslike ja majanduslike olukorra paranduse eest võidelda ja rahwakooliõpetaja edasiharimise eest muretseda. Oma mitmekesiseid ja laialdasi üles-

andeid suudame meie siis jõudsalt ja täielikult läbi viia, kui meie kooliõpetajate koguga ja töörahwaga lähedases ühenduses ja käsikäes töötame ja nende poolt ergutust ja juhatust saame.

Kasvatuse siht mõtteteaduse seisukohalt.

Ar. Wallner.

Viimasel ajal, kus tegelik elu jõudsalt oma nõudmisi üles seab ja kus kiire majandus-tehniline edenemine ühes ühiskonna wahede arenemisega sadandeid uusi väljawaateid awab ja uusi sihte loob, mille järele kultuur ja ühiskond peawad arenema, kerkiwad üles kaswatusalal ka uued sihid ja waated. Arusaadaw, et kool peab eluga käsikäes sammuma, kaswatab ta ju lapsi elule ja mitte koolile. Kõik nõuawad, et koolidest tuleb kõik see välja heita, mis otsekohe elule ei wasta ja mille lapse tulewases ametis tähtsust pole. Ajakohane kodanik kaldub isegi ametkoolide poole, mille ülesanne on lapsi ilma laiema üleüldise hariduseta ametile ette walmistada. Tekib küsimus, kas võib kaswataja-kooliõpetaja säherduse kodaniku waatele wastu tulla, kas on kohane lapsi ainult ametile ette walmistada, kas on elus amet juhtiw ja kas pole nõudmised, mida wiimased aastad üles seawad, kaswatuslisest seisukohast välja minnes, ühekülgsed ja ilma sügawama põhjenduseta?

Meie arwame, et siin suur eksitus peitub, mis sellest tekkinud, et pole tahetud sihtide ja nende saawutamise abinõude wahel wahet teha. Meie arwamise järele pole elu oma eesmärki muutnud ja elu wääratud on nendeks jäänud, mida inimesesugu on juba aastasadasi kuulutanud. Ainult wanale eesmärgile püütakse nüüd teist teed mööda, pealegi tekib neid nüüd kirjus majanduslikes ja ühiskondlikes arenemise-ajajärgus nii palju, et vähem awara silmapiiriga inimene neis ära eksib ja teed tihtilugu lõpusihiks peab.

Käesolewa töökesse ülesanne on kaswatus sihti mõtteteadusliselt walgustada ja ära näidata, et tema teadusline alus on elu mõtteteadusest ja mitte majandus-tehnilisest kultuuri astmest.

Harilikult arwatakse, et mõtteteadus on just see, mida kõige pealt tuleb üleliigseks pidada, sest tema olla kõige kaugemale tegelikust elust kaldunud. Kuid see pole õige, mõtteteadus on algusest saadik elu-

mõtte uurimisega tegemist teinud, see on tema tähtsam ülesanne. Et aga harilik inimene, kel igapäewase töö kõrwal pole aega olnud teaduslise edenemise käigule järgneda, mõtteteaduse sügawate metoodide tähtsust ei oska hinnata, siis arwab ta lihtsalt, et mõtteteadus on üksikute väljawaalitute ajawiide. Metafüüsika uurib ka nüüd mõtteteaduse haruna elu sihte ja peab kõike silmas, mis sel alal uut ilmub.

Kaswatus siht on last elule ette walmistada, mitte ameti oskamisele, waid elumõistmisele ja nende eluwäärtuste hindamisele, millel elus alaline ja püsiv tuum on. Kui palju pole praegu ja ennem inimesi olnud, kes elus mingisugust ülemat sihti ei näe ja keda elu oma tühjusega rõhub, rõhub isegi nii halastamata, et nad on sunnitud elule lõppu tegema. Kas pole siin kaswatus süüdi, kas on neile elu mõtet selgitatud ja tema saawutamiseks teed näidatud?

Kas on aga meie kooliõpetajad säherduse ülesande jaoks ette walmistatud? Töötawad nad teadwalt või mehaaniliselt?

Kaswatus on kunst, mille omandamiseks on wähe suured anded. Ta nõuab ka laialisi teadmisi mitmelt teaduse alalt; inimesesoo ja kultuuri edenemise käik peab kaswatajal selgunud olema, ta ei tohi üksi käesolewas ajas elada, waid peab ka waimus tulewikku ette nägema, sest kaswandiku täielik elu on tulewikus.

Kaswataja peab kõige pealt selle waimueluga tuttaw olema, mis rahwa mitteamaduses end peegeldab. Kaswatus on siis kindel, kui ta rahwa mitteamaduse peale toetab ja sealt oma püüetele kinnitust otsib. Saksa rahwa kaswatus on kindlal alusel, niisama ka Prantsuse ja Inglise omad, teiselt poolt ei tunne Wenemaa kool mingisugust põhja oma tööl olewat, sest Wenemaa kool ja kaswatus on Saksa rahwa omast kopeeritud ja põhjeneb selle rahwa mõtteamaduse peal.

Kas ei sünni meie kooliga sedasama? kui meie oma tulewast kooli teiste omade

järele püüame sisse seada, ilma et rahwa waimu tarwidusi silmas oleks peetud?

Meil tuleb seda enam kooli korraldusega ettevaatlik olla, et meie ühiskonna waated ja wahekorrad oktoobri-kuu rewolutsiooni põhjal hoopis teiseks on kujunenud, kui kusagil mujal ilmas. Oma kooli uuendusel ei tohi töörahwa wõitusi kodanluse meeleheaks ära unustada, waid peame neid selle aluseks seadma.

Meie peame selle eest hoolt kandma, et meie koolid ei muutuks mehaanilisteks kaswatusasutusteks, nagu nad meie laias riigis sada aastat on juba elutsenud. Seal puudub koolis sisemine waim, mis lapsi ja õpetajaid ühendaks, niisama pole kooliõpetajate eneste wahel mingisugust waimlist sidet, igaüks töötab oma äranägemise järele, mille tagajärjel rahwa kaswatus ühtlus kannatab. Wenemaal puudub weel kaswatus mõtteteadus, teadus, mis kooliõpetajate töö sihti walgustab ja neid ühise mõttega elustab.

Kaswatus siht on elu eesmärgiga seotud, üks oleneb teisest, sest kaswatus pole ju muud, kui kaswawat noortsugu elule õtte walmistada ja seda selle eesmärgi saawutamisele juhtida. Selle pärast leiame meie mitme tähtsa kaswatuseteadlase juures kaswatus sihi äramääramisel mõtteid, mis elu ülesandeid puudutawad. Toome siin mõne teadusmehe arwamise kaswatus sihi kohta. J. Komenius (1592—1670): Inimese wiimane ülesanne on igawene õndsus Jumalas. Tema maine elu on selle lõpusihi ettewalmistus. Õigeks ettewalmistuseks on aga waja esiteks teadmisi, teiseks wooruslikka kombeid ja kolmandaks pühaku meelsust, mida kaswatus ja õpetus peawad lapses wälja arendama.

A. Francke (1663—1727): Kaswatus siht on tõsine õndsus Jumalas ja kristlik tarkuse saawutamine.

J. Locke (1632—1704): Kaswatus peab aitamata terwet hinge terwes kehas luua. J. Rousseau (1712—1778): Inimene on looduse poolest hea; kultuur on teda ära rikunud. Tagasi loodusesse! J. Basedow (1724—1790): Kaswatus ülesanne on ülddiskaluse, isamaalise ja õndsuse elu wastu ettewalmistus. H. Pestalozzi (1746—1827): Inimese ülesanne on elada, oma seisuses õnnelik olla ja oma ringkonnas kasulikuks saada. Tema kaswatus töö põhijoon oli aga: Inimsuse peastmine ja uendamise temas uinuwaate jõudude ja kalduwuste looduspärase wäljaarenemise ja kasutuse läbi. J. Kant (1724—1804): Kaswatus ideaal on inimese täielikkuse aren-

damine nii palju, kui fama loodus seda lubab teha. J. Herbart (1776—1841): Kaswatus siht on woorus sõna laiemas mõttes, s. o. kõrgete ja kindlate kõlbliste omaduste formeerimine. Fr. Fröbel (1782—1852): Kaswatus on tee, mis inimest kui mõistlikku, arukat ja tundelist olewust wiib temas peituwa elu elemendi awaldamisele, harjutamisele ja arendamisele.

Ettetoodud kaswatussihid täiendawad üks teist. Kuna XVII aastasaja pedagoogide arwamised kaswatus asjus kindlat kristlikku ja kodanlist ilmawaadet awaldawad, on XIX a. õpetlased sellest wahamad ja püüawad kaswatus sihti mõtteteaduse peale rajada.

Kahjaks on nende sihid, mis eelpool formuleeritud, liig laialise ja umbkaudse tähendusega ja ei sisalda eneses konkreetset mõistet. Nimetatud sihid on õndsuse, humaansuse, kasubikkuse, wooruse ja elu elemendi mõistete peale ehitatud. Need on aga mõisted, mis säherduse tumeda sisuga on, et neil üleüldis-maksew tähendus puudub. Kaswatus sihil peab aga kaks omadust olema: esiteks peab ta üleüldismaksew, teiseks möödapääsemata olema, siis wõib alles kaswatus, kui üleüldisest institutsioonist kõneleda. Säherduse sihi äramääramisele püüame meie järgmiselt jõuda.

Kolm mõtteteaduse haru, eetika — kõblusõpetus, loogika — mõtlemise õpetus ja esteetika — iluõpetus, juhiwad meile kaswatus sihi kätte, kuna neljas — psühholoogia — hingeteadus — näitab meile teed kaswatussihi saawutamiseks.

Inimese hingeelu wormid awalduwad peaausjalikult kolmes sihis: tahtmises, mille alused ja seadused eetikaõpetus annab, mõtlemises, mis, nagu nimetatud, loogika walda kuuldu, ja loowas kujutamises, mille põhijooni esteetika uurib. Need hinge wormid loowad, nii ütelda, ideaalse wõi kujutawa inimese pildi, kui nad kõik ühetahelisel kõrgete määrale on arendatud ja täiuse mõistele wastawad. Tegelikult on aga wõimata kõiki tähendatud hinge omadusi täiuseri kaswatada, ikka jääb weel ühte wõi teist neist soowida. Kaswatus ajalugu näitab meile selgeste seda, et ühel ja selsamal ajajärgul kolmest üht wõi kaht hingomadust kaswatuses esimese paiga peale seatakse, kuna teised kõrwalosa etendawad. Nii nõuti wana Greeka kultuuri õitseaial Plato õpetuses mõistuse ja kõbluse kaswatus. XIV ja XV aastasajal uuestsündimise (renaissance) wõi humanismuse ajajärgul seati esteetiliste tunnete

kaswatus esimesele astmele, mille õpetuse aluseks wana Greeka ja Rooma kirjaandus ja kunst pandi. XVI aastasajal, usupuhas- tuse ajal, kerkis kõlblusõpetus kaswatuses esimesele kohale wäga arusaadawal põh- jusel, oli ju kiriku peaulesanne kõlbluse tõstmise rahwa seas.

XVII ja XVIII a., nõnda nimetatud wal- gustamiseajajärgul, tõsteti mõistuse aren- damine tähtsamale paigale, kuna XIX a. Pestalozzist ja Kantist peale, kõige kolme

harmoonilise edenemise peale rõhku hakati panema. Kuid ühes sellega juhiti aga nende kaswatusteadlaste poolt tähelepanekut selle peale, et ehk küll tahtmine, mõtlemine ja loow kujutamine ühise kolmikhälliku hinges loowad, siiski on neist tahtmisel mõõduandew toon.

Sellepärast otsiwad nemad ka kaswa- tuse peasihti eetikas, millesse ka meie praeg- u astume.

(Järgneb.)

Mõnest terwishoiu puudusest maakoolides.

Koolid, mis wanakord töörahwale pä- randanud, peegeldawad selle korra wõimu- meeste sümpaatiaid ja antipaatiaid nii ime- selgesti. Seal kus jõuka ja wõimulolewa klassi lastele haridust anti — toredad los- sid kõige uuemate nõuetege, nii ehitusete- nikas, kui kooliterwishoius, seal aga kus kehwa proletaarlase werewaesed ja kõh- nad wõsud oma koolitarkust said — mada- lad ütid, mis ei kannata wälja mingit ar- wustust ei ehitusliselt ega kooliterwishoiu- liselt.

Kõige wiletsamas seisukorras on koolid, milledes walla proletariaat, kui kõige ma- hajäetum rahwaosa, pidi oma haridust saama. Kooli ja terwishoiu nõuetele wähe wastawad ruumid, ruumipuudus, õpeabi- nõude puudus ja palju muid puudusi tegi koolitöö selles koolis küll wäheweetlewaks. Kui siia juurde veel lisada, et õpejõudude palkamisel tarwitasid kooliperemehed, wal- laisad, wähepakkumist, et kooli peale awaldasid surwet kooliwalitsus, mõisnikud, waimulikud ja usuhullustajad, siis peab küll küsima, mis pidi niisugusest koolist ja koolitööst saama?

Ainult peale koolide töörahwa kätte mi- nemise awane ka walla koolile uus edene- misewõimalus. Siin ei ole enam peremees- tel, kes kas hariduse peale käega löid, wõi omi poegi linna kooli saatsid, wõimalust oma kultuuriwastast tööd edasi jatkata, waid töörahwas wõtab oma laste kooli kõige suurema hoole alla, sest ta teab, et see töö- rahwa kasuks läheb. Tõusewad ajakoha- sed koolimajad, ajakohaste ruumidega, õpeabinõudega, hakkab kaswatama ja õpe- tama noortsugu uue jõuga wanakorra sur- wete alt wabanenud kooliõpetaja, nus kooli- õpetaja, kõike oma jõudu ja hoolt sellele koolile pühendades.

Seni tuleb meil aga veel wana kooli jäänustega rehkendada, ja neid tuleb meil igakülgsest tundma õppida, et teada, kuhu

kätt uuendawalt ligi panna. Minu ülesan- deks on siin mõne reaga juttu teha neist halbadeist tagajärgedest, mis kooliõpilaste terwishoiu alal kooliarsti puudusel teki- wad.

Kuna linnades kooliarsti küsimus ar- stide saadawusel kergem on ära otsustada, siin suurematel koolidel oma koolierarstid on, kannatawad maakoolid aatasa kooli- arsti puudust, sest arste elab maal veel wäga wähe. Kaugel eemal elutsewal ter- wishoiu-arstil, kes kord wõi paar aastas juhtumisi kooli astub, ei ole muidugi mitte wõimalik kooli terwishoiu eest sel mõõdul hoolitseda kui kooli läheduses elawal ar- stil, kel kohuseks tehtud kooli terwishoiu eest hoolt kanda.

Kuna ühest küljest maakool arstipuu- dust kannatab, on teisest küljest maakooli terwishoid hoopis keerulisem. Maakauguse pärast elab osa koolilapsi kooli juures, — niisugune kasarmuelu on aga kõige pare- maks taimelawaks külgehakkawatele hai- gustele. Kooliarsti puudust ei märgata ha- rilikult mitte ennem, kui keegi koolilaps peab haiguse pärast woodi heitma, ja selle ühele teine, kolmas ja veel rohkem järgne- wad, nii et õnnetul kooliõpetajal kaelas lat- saret haigetega, kellega ta ei tea, mis peale hakata. Kõige pealt on raske ära otsus- tada, mis haigus on. On ta külgehakkaw, mil mõõdul ja missugusel teel. Kui asi ko- duste abinõudega ei parane, mindakse ar- stiabi otsima. Seda ei ole nii kerge saada, sest kes maksab mitmekümne rublalised kulud!

On nüüd mingisuguse tundemärgi abil selgeks saanud, et see wõi teine külgehak- kaw haigus lahti peasenud — palawikud, peawalud, haiged kaelad, wistikud wõi plekid ihu peal jne., — siis ei luba asi enam ajawiitmist, ja nüüd pööratakse külawõi- mude poole, et siitkandu abi otsida. On

Teada, et külgehakkawa haiguse puhul peab terwishoiu-arst kohale sõitma, — et külgehakkawat haigust ei tohi warjata.

Pealtnäha üsna lihtne asi muutub aga väga raskeks ja sagedaste täidesaatmatakski. Nimelt paniwad wanakorra ajal walla ametnikud wastu: nad ei tahtnud ülemusi tülitada, sest iga ametlik teadaandmine lahtipeasenud taudi üle sünnitas suure paberite wahetuse, sõitused, ja anti ülemuse poolt agarale wallaametnikule seesugusid kihwtiseid märkused, et need mitte heal meelel niisuguse asja peale ei läinud. Üks niisugune ülemus oli muidugi terwishoiu arst, iseäranis kui see weel juhtus kreisiarst olema. Oli see kord pahameelt awaldanud, et teda ilmaasjata wälja kutsutud, siis tõrkus wallaametnik muidugi teadet edasi saatmast, tehtagu kindlaks, et tõeste niisugune külgehakkaw haigus on, mis nõuab arsti ligi kutsumist. Kust oli aga niisugune asjatundja wõtta, ja kas ei pidanud seesama kutsutaw arst seda otse ise kindlaks tegema?

See oli otse seesama hooletus, mis iga muu külgehakkawa haiguse lahtipeasemisel maal näha on. Igal aastal möllab laste hulgas läkastaw kõha, kopsupõletik, kurgupõletik (kahepoolsed), leetrid, sarlakid ja difteriit ehk kurgutõbi. Tuleb ette ka rüugeid. Ainult wiimaste asjus on saadud niikaugele, et nende tekkimisel arstiabi saamiseks samme tehtakse. Difteriidi puhul jäädakse aga sagedaste hooletusesse ja otsitakse alles siis arstiabi, kui see juba hilja. Muudest laste seas möllawatest haigustest on kardetawam sarlakid, ja otse see haigus nõuab nii mõndagi ohwrit ainult seepärast, et arstiabi ligi ei ole.

Wõitlus taudidega, ma nimetan seda kooliõpetajatele siin möödaminnes, et nende tähelepanekud äratada, on maal väga wiltsal jalal. Oleks wõimalus olnud rohkem rahwa terwishoiu kasuks ära teha, kui wallaametnikud ja terwishoiu-esitajad oleksid waewaks wõtnud tarwilikka samme astuda. Kõige silmatorkawam on see hooletus, mis suwel ja sügisel külgehakkawate kõhuhai-guste, kõhutõbe ja soetõbe möllul wõib tähele panna. Maakonnad kõhutõbehaigeid täis — wõimude teada ainult wähe haigeid.

Mul on wõimalus olnud pilku heita mõisnikkude maawalitsuselt pärandatud terwishoiu komisjoni arhiwi, ja pean imestama, kui wähe teateid tuleb külgehakkawate haiguste üle ametiasutuste kätte.

Kudas seda seletada?

Ilma pikemalt siin peatamata, ütlen lühidalt, haiguste ülesotsimine ja teadaand-

mine on ütlema wilets olnud; see tuleb nüüd töörahwa walitsusasutustel, kohalikul terwishoiu-komiteedel, paremale järjele seada, mis jaoks ka kooliõpetajad oma jõudu andku.

Kooliõpetajatel tuleb muidugi kõige pealt walwata, et kool mitte haiguste laiali-laotajaks ei saaks. Tuleb hoolega walwata, et külgehakkawa haigusega lapsed kooli ei peaseks, isegi mitte terwed lapsed nendest kodudest, kus niisugusi haigeid on. Laste ja lastewanemate silmaselgitamine külgehakkawate haiguste asjus olgu ka kooliõpetaja mureks.

Teiseks tuleb lastele ja lastewanematele puhtusepidamist alati meelde tuletada ja külge istutada. Puhtuse puudusel on koolilaste seas mitmesugused söödikulised haigused alalised külalised. Nii tuleb maa-koolides rohkeste sügelistehaigust ette, mis ühelt lapselt teisele hakkab ja sunnib kooliõpetajat wahel terwe trobikonna lapsi koolist koju saatma. Dr. Hellat kirjutab omas „Terwiseõpetuses“, et wanaste olla Eesti rahwa juures igas majas sügelisi leitud, nüüd aga leiduda neid meie rahwa juures harwa. Näitab peaaegu, et need wanad ajad terwishoiu ei ole weel mitte mööda läinud, sest sügelisi tuleb maal noorte ja wanade juures rohkeste ette. Siin on suureste maa wiletsad saunaolud süüdi.

Kooliarsti puuduse tagajärgedeks ei ole mitte üksi mitmesuguste haiguste ettetulemine, külgehakkawate haiguste asetwõtmine ja laialilagunemine, waid ka terwe rida muid wigu, mis lastele wõiwad terweks eluajaks külge jääda. Lapsed wõiwad koolist wiletsad silmad elusse kaasa saada, kõwera selgroo ja mitmesugusid muid kehalikke nõrkusid, kui terwishoiu tingimisi koolides ja koolide sisseseades küllalt tähele ei panda. Wiimastes asjades wõiwad kooliõpetajad ise, kui neid kooli terwishoiu küsimused huwitawad, ja need peaksid neid huwitama, sellekohase erikirjanduse läbi teadmisi koguda, mis nad kooli ja oma õpilaste kohta wõiwad kasulikult tarwitada. Siin, eestikeelsete kooliterwishoiu õperaamatute kokkuseadmises, ootab meie terwishoiu-teadlasi tänulik tööpõld.

Lõpuks ei saa maakoguduste „pääkoolist“, leerist, mööda minna, sest siin leidub suurt patustust leeriskäijate ja rahwa terwishoiu wastu. Kõige pealt wastawad leerihooned harwa terwishoiu nõuetele. Tihti peale jääb otse selle tagajärjel leeriskäijaid haigeks, sest niisugune pääkooli hoone on suurele osale leeriskäijatest leeriaegseks kasarmuks; kus rohke hulk noori inimesi

peab nädalate kaupa elama. Teiseks ei ole sägedaste leeriskäijate terwise üle mingisugust arstlist walwust, leeriskäijate sekka peasewad külgehakkawad haigused, mis ohwrid nõuawad nii leeriskäijate seast, kui ka teistelt, kelledele haigus edasi antakse. See sünnib kiriku külje all, kelle esitajad külgehakkawust oma dogmade põhjal, paraku, ei usu, sest terwis ja haigus tuflewat Jumalast. Ei kutsuta lahti peasenud sarlakute wõi muu tõbe puhul arsti, sest arst wõib leeri weel kinni panna, kuna nii hea on see lõpule wiia. . . Et niisugustes kohtades peale leeri ruumides ka desinfektsiooni ei tehta, on iseenesest mõistetaw. . .

Uus kord pühkis wõimu eesotsast need

ringkonnad, kel töörahwa terwishoid nii wähe tähtis oli. Wõimu oma kätte wõttes pöörab töörahwas tähelepanemise terwishoiu küsimuste peale nii kodus, kui koolis, ja asub nende paremale järjele tõstmisele. Töörahwa walitsus leiab teed, kudas töörahwale maal ja tema koolidele seda arstiabi muretseda, millest tema alati ilma olnud, sest arstiabi oli temale selle kalliduse pärast uhkuseasjaks. Meie ees on perspektiiv, et ka meie kõige mahajäetumates koolides pea hästi ettevalmistatud kooliõpetaja käsikäes kooliarstiga kooli ja ühes sellega terve rahwa terwishoius suurt korda saadab.

R. W.

Rahwakooli õpeaja pikkus ja õpilaste wanadus.

1. Riikvet.

Waba rahwas wõib wabalt, ilma kitsendamata enese ja oma laste hariduse eest hoolt kanda ja sellekohaseid korraldusi luua; ta peab seda tegema, sest waba rahwa arenemise järg peab wastama tema seisukohale. Meie rahwa hariduslist tasapinda tuleb tõsta nii hästi tema täisealiste kodanikkude, kui nooresoo kaudu. Jääme peatama wiimase juure ja waatame, kuidas wõib kaasa aidata selleks rahwakool, milles õppimine igaihele tema noores eas teatud aja jooksul kohustataw. Siin oleks, kui tingimisi, mis kooliõpetajast ja õpilastest, klassi sisseseadest ja õpekawast ära olenevad, kõrwale jätta, peasjalikult kolm abinõu.

Esimene ja wast ehk kõige tähtsam abinõu rahwa hariduse tõstmiseks on emakeelne õpetus. See on nüüd suuremas jaos koolides sisse wiidud wõi läbiwiimisel ja kõnelelda sellest, mis meie rahwakool selle läbi wõitnud on, oleks üleliigne.

Teine abinõu, mille tähtsus küll palju wäiksem, kui esimese oma, oleks kooliaasta pikendamine ja suwise kooli-waheaja lühendamine, abinõu, mis just iseäralisi wäljaminekuid ei nõua, kuid mis siiski rahwa tööjõu puudumisel suwise põllutöö ajal praegu otsekohe läbiwiidaw ei ole, ja tema harutusele wõtmise jätame lähema tulewiku hoolteks.

Kolmas väga tähtis abinõu rahwa hariduse tõstmiseks oleks rahwakooli õpeaja aastate arwu suurendamine, mida siin lähemalt järele waadata katsume.

Nagu teada, on suurema jao meie wallakoolide õpeaja kestwus kolm aastat, õigem

ütelda, kolm talwet ja harwades kohtades neli, misjuures kolmejaolistes koolides üksainus kooliõpetaja kolme jaoga korraga töötab; see on töö, mida kooliõpetaja, kes alati ühe ainsa klassiga (jaoga) on töötama harjunud, enesele ettegi ei mõista kujutada. Euroopa riikidest on nii lühikeseajaline kooli kursus ainult Wenemaal ja meil Eestis. Ka paljudes Wenemaa kubermangudes on juba mõne aasta eest nelja-aastase õpeaja juure üle hakatud minema, kuigi seal õpetus weel üleüldine ja kooliskäimine sundusline ei ole.

Toome siin käepärast olewad teated kooliaja pikkuse ja rahwakooli õpilaste wanaduse kohta teistes Euroopa riikides. Kui wiimasel ajal neis ehk sellekohaseid muutusi on olnud, siis igatahes mitte alla, waid ülespoole. Muidugi ei tule siin arwesse wõtta segadusi, mis toonud on enesega kaasa sõda.

Hakkame peale meie põhja ja põhjaõhtu poolsete naabririikidega, millede loodu ja kliima meie omadele lähem, rahwafihedus samasuguselt harw ja kus lapse arenemise aastad wastawad meie maa oludele. Norras on 1889. aasta seaduse järele rahwakooli kursus seitsmeaastane, koolilaste õpeaeg 7 kuni 14 aastani, ehk, kui mitte selles wanaduses, siis vähemalt 8—15 aasta wanaduses peab wanem oma last õpetama, kas koolis wõi sellekohaselt kodus. Kooliaasta pikkus on 40 nädalat, pühad maha arwatud. Rootsis peab laps hakkama õppima koolis 7—9 aastaselt ja tema õppimiseaeg kestab 5—6 aastat; kooliaasta pikkus 32—40 nädalat (1882. aasta seadus).

Soomes kestab õppimise aeg 6 aastat, õpilaste wanaduse alammäär 7 aastat.

Siis edasi — Daanimaal on sundusline kooliskäimine 1814. aastast peale, kooliskäijate laste wanadus 7—13 ehk 15 aastat. Hollandis on kooliskäimine sundusline 7—13 eluaastani (1900. aasta seaduse järele), Saksamaal läbistikku 6—13 ehk 14 eluaastani, õpetus ei ole aga seal (Saksamaal) igalpool rahwakoolis maksuta. Austrias õpitakse rahwakoolis 6—12 ehk 6—14 wõi 15 aasta wanaduseni (1883. aasta seadus), Ungrias niisamuti (1868. a. seadus), kuid wiimases on õpetus maksuline. Rumeenias on 1896. a. p. rahwakooli õpeaeg 7 aastat (7—14 a.), Türgimaal (1891. aastast) 4 aastat (6—10 ehk 11 aastani), peale selle kolmeaastase kursusega maksuta kõrgem rahwakool; muidu ei ole küll rahwahariduse eest hoolekandmine Türgis kõrgel järjel, kuigi kooliskäimine ninepidi sundusline, niisama ka Greekamaal, kus 1895. aastast kooliskäimise ajaks on määratud 4 aastat rahwakoolis ja 3 aastat kõrgemas rahwakoolis (5—12 a.). Serbias ja Bulgarias on algkooli sundusline õpeaeg kuueaastane (6—12 a.), mõlemis 1891. aasta seaduse järgi, Montenegros 1879. a. seaduse järgi wiieaastane (7—12 a.), Itaalias 1895. a. seaduse järele wiieaastane (6—11 a. ehk waewase edasijõudmise puhul 13 aastani).

Schweitsis kaswatatakse last 3—6 aasta wanaduseni lasteaias, 6—10 aastani rahwakoolis, 10—12 aastani täiendawas rahwakoolis. Ka esimene liik koolisi — lasteaiad — on sundusliseks tehtud, kuigi neid awatud ei ole kõigis kantonides.

Prantsusmaal on sundusliseks õpeajaks lastele läbistikku 6—12 eluaasta, Belgias 7—14 aasta (1895. a. seadus), wiimases mitte sundusline; Inglismaal kestab sundusline õpeaeg 5—13 aastani (1870 a. seadus), mis juures lapsed ka üheteistkümne aastasel wõiwad koolist wabaks saada ek sami järele, õpetus ei ole mitte igal pool maksuta. Portugalis peawad lapsed õppima rahwakoolis (1897 a. seadus) 6—12 aastani, Hispaanias (1891. a. seadus) 6—11 aastani; muidu on rahwa hariduse järg riikide waesuse järeldusel mõlemis puuduline, Hispaanjas siiski natukene parem, kui Portugalis, Hispaanias on õpetus rahwakoolis maksuline.

Põhja-Ameerika Ühendatud riikides, kus rahwa hariduse eest üleüldse eeskujuliselt hoolt kantakse, on rahwakooli õpeaja kestus keskmiselt 8 aastat — 6 kuni 14 eluaastani.

Et Öhtu-Euroopale järele jõuda, peab

meie rahwakooli kursus küll juba lähemas tulewikus, aasta nelja-wiie jooksul, kuueaastaseks muutuma, kuna teda aga juba järgmise kooliaasta algul tingimata nelja-aastaseks peab tehtama, misjuures kooliõpetajal mitte üle kahe jao ei tohi käes olla.

Neis koolides, kus juba praegu on olemas nelja-aastane kursus, tuleks juba sügisel tööle hakata wiienda jaoga. Tallinna kooliõpetajate poolt oli teiseks rahwahariduse kongressiks Tartus väljatöötatud kuueaastase kursusega rahwakooli õpekawad, mida tarwitada wõiks. Seni aga, kui wiies ja kuues jagu rahwakoolide juures veel mitte awatud ei ole, täidaks nende jagude aset praegused kihelkonna-, ministeeriumi- ja hariduse-seltside koolid. Sarnase rahwakooli õpetamise järele oleks siis laps nii kaugel, et tema praeguse keskkooli (mis muidugi ka uuenduse alla tuleb) kolmandasse klassi astuda wõib, sealjuures aga ümargusema ja mitmekülgsema hariduse omandanud on, kui praeguse keskkooli kahe klassi lõpetaja. Keskkool ehk hariduse teine aste hakkaks siis peale tema praegusest kolmandast klassist. Praegused kõrgemad algkoolid (nelja-aastase kursusega) mahutawad siis eneses kaks tulewase rahwakooli wiimast jagu (klassi) ja kaks alamat (kui kolmandat esimeseks lugeda) tulewase keskkooli klassi. Selleks ajaks, kui rahwakool kuue aastaseks saab, muutuksid kõrgemad algkoolid tulewase keskkooli (kus kolmas klass algajaks) alamaks astmeks ehk hariduse teiseks astmeks, kuna keskkooli ülemad klassid hariduse kolmanda astme sünnitaks. Muidugi tõuseb siis kõrgema algkooli kursus kahe klassi wõrd. Rahwa hariduse tõstmiseks ja sealjuures kuueaastase kursuse sissewõtmiseks rahwakooli peab raha leitama, sest see on külw, mis ennast mitmekülgselt tasub. Põllumees ei saa aga ilma külwita mitte elada, niisamuti on rahwal eluküsimuseks tema hariduse tõstmine.

Õpeaja kestwuse aastate arwu suurendamisega peab kaasas käima wanaduse alammäära vähendamine, milles kooli astutakse, teda tuleb määrata kaheksa aasta peale. Meil Eestis loeti siinamaale kooliskäimise hakatuse ajaks kümneaastast wanadust. Ülemal toodud teadetest on näha, et muudes riikides igal pool laste koolis käimise hakatus wanaduses alla kümne aasta on; meile, muidugi, on tähtis see, et ta seda ka Norras, Rootsis ja Soomes on, riikides, millele olud meile nimetatud küsimuses kõige rohkem wastawad.

Kui laps kaheksa aastase kooli astub, siis lõpetab ta kuueaastase rahwakooli neljateistkümne aastase ja võib, nagu öeldakse, ametit õppima hakata, kui ta enam edasi kooli ei lähe. Hakkame aga õpetusega kümne aastase peale, siis tuleks kõrgema kooli lõpetajal oma ameti juure asuda paar aastat ehk rohkem hiljem ja neist aastatest, mida inimene oma paremas eas seltskonnale pühendamata jätab, oleks kahju. Wõtawad ju ka praegused keskkoolid esimese klassi õpilasi wastu kümneaasta wanaduses ja enne seda aega peab laps juba aastat kolm õppinud olema, seega peab ta koguni seitsme aastase õppima hakama.

Kõnes koolikorralduse, koolide tüüpide ja kooliwõrgu üle, mida peeti esimesel rahwahariduse kongressil Tartus, on awaldatud mõtet, et kuueaastane kool ei olla meil üldse läbiwiidaw: takistust teha rahwa wilets majandusline seisukord, üldine kooliõpetajate puudus, praeguste koolitüüpide süsteem ja kooliruumide puudus; peale selle ei rahuldada kuueaastane kool meid: lähemas tulewikus tulla juba selgeks teha, palju on takistusi ees, et kaheksa-aastalist koolisundust maksuma panna.

Ei saa salata, et kaheksa-aastalise kursusega rahwakool kuueaastasest ette on; kuid kaks esimest ülemalnimetatud takistust ongi peamotiivideks, mis sunnivad peatama jääma kuueaastase kursusega rahwakooli juure.

Sest kui need takistused keelawad siseseadmast 6-aast. kursusega kooli, siis keelawad nad ammugi seda tegemast lähemas tulewikus kaheksa-aastase kursusega kooli juures. Peale selle tuleb ju kuueaastase kursusega kooli läbiwiimine lähemas tulewikus ette, sest nüüd kohe ei oleks ju kahe

wimase jao tarwis õpilasi; selleks ajaks jõuab ka rahwa majandusline seisukord paraneda. Veel suuremaks põhjuseks, mis meid keelaks lähemas tulewikus üle minna 8-aastase kursusega kooli juure, on kooliõpetajate puudus. Kuueaastase kursuse juures saab sellest aga kergemine üle. Praegused kooliõpetajad ja asetäitjad on ise vähemalt sarnase hariduse omandanud, kui kuueaastase kursusega rahwakool seda pakkuda suudab, paljud ka, muidugi, suurema. Kui meelde tuletada, et docendo discimus — õpetades õpime —, ja arwesse wõtta kawatsetawaid suwiscid kursusi kooliõpetajate tarwis ja kooliõpetajate enda püüdmist, siis wõiksime oletada, et kuueaastase kursusega koolis hakkama saame nende kooliõpetajatega, kes praegu ametis on, kuna aga kaheksa-aastase kooli kursust paljude kooliõpetajate eneste ettevalmistamisest üle käib. Muidugi annawad uusi kooliõpetajaid ka sellekohased õpeasutused.

Teisi takistusi on kergem kõrwaldada, niihästi koolitüüpide süsteem, mida nii kui nii muuta tuleb, ja ruumide küsimus, wimases on nüüd hoopis lähedad perspektiivid awanenud.

Arwan, et kaheksa-aastalist kursust nii pea läbi wiia ei saa ja nelja-aastase kursuse juures ootama jääda paarkümmend aastat wõi rohkem ei oleks veel suur samm edasi meie hariduse edenemises.

Nii siis oleks rahwakooli kursuse pikendamise sügisel nelja aasta peale ja järgmise nelja-wiie aasta jooksul kuue aasta peale üheks wõimsaks abinõuks meie rahwa hariduse ja kultuuri tõstmiseks. Seda peame wõima läbi wiia. Elu ei oota ja sellepärast tuleks nimetatud küsimus harutusele wõtta ja selleks eeltõid tegema hakata.

Haritlased ja töörahwas.

Haritlaste küsimus on olnud meie rahwal alati üks walusnähtest.

Astakümned ja võib liialdamata ütelda, inimesepõlmed, neelas wõõras rahwas, nagu maalok, kõik need maarahwa pojad, kel õnnestas haridust saada, enesesse, jättes maapärisrahwa hulga pilkasusse pimedusesse, ilma juhtide ja teenäitajateta.

Wõõraste majandusline üliwõim andis meie rahwusest tõusikutele, kel ei olnud enam paika saha ega kruupingi taga, kohte ja teenistust, nõudis aga selle eest kõigi sidemete katkestamist selle rahwaga, kelle seast nad tlnnud.

Alles pikkamööda, nagu üksikud werstatulbad, näeme ühte ja teist haritud rahwapaega lahti lööma wõõrastest kütkestest; näeme neid selle järgi, kuidas meie rahwa jõud ja mõju kasvab, ikka rohkem ja rohkem tagasi pöörama, — et wiimaks meie päewil esineda tihedal kogul meie rahwa haritlaste kihina. Nüüd juba tulirahwuslastena.

See, mis omal ajal meie terwet rahwal tuli läbi elada, on praegu meie töörahwal käes. Wõõrast rahwusest kodanluse aszmele, kes meie töörahwa haritud pojad omale päris — oli ju tol ajal meie terwe rahwas töö-

rahwas — on astunud omast rahwusest kodanlus. Meie oma kodanlus tõmbab oma ligi rahwa haritud jõud, ostes nende tööjõu ja meelsuse küll kõlisesa metalli, küll krabisewa paberi abil. Kapitalistline kord andis neile selleks kõige paremad võimalused. Ja samuti, nagu me nägime tol ajal oma rahwa juurde jääwat ainult üksikuid haritud poegi, nii näeme ka nüüd ainult üksikuid haritlasi jääwat meie töörahwaga ühte...

Kuid ka siin on pööret oodata. Kui me haritlaste kihti lähemalt silmitseme, siis näeme, et see arwataw ühetaoline härrasmeestekogu, mis andis Eesti õpetajaid, arste, adwokatid, inshenere, keskkooliõpetajaid jne., ei ole sugugi mitte liha ühest lihast, luu ühest luust. Ka haritlasel on oma klassiwahed. Meie haritlased tulewad juba nii mitmesugustest oludest, et nende ühtesulamine on wõimata. See aeg on määdas, mil meie ülikoolis õppiwatel tulewastel haritlastel ühest üliõpilaste-seltsist, mis praegugi weel nii tüübilikult ainult „Eesti Üliõpilaste Seltsi“ nime kannab, küllalt sai. Nüüd on juba meie kodumaa ülikoolilinnas vähemalt wiis Eesti üliõpilaste-seltsi, igaühel on oma iseäraldus, igaüks kogub enesesse isekihtidest noori, kel omad aated ja omad huwid. Samuti Riias ja Peterburis. Warju on jäänud endise aja „kerjus-üliõpilane“ ja ikka rohkem ja rohkem esineb meile jõukatest kihtidest pärit üliõpilane, kel aateks wärwimüts, soe koht ja tulus amet, mõis ja suured sissetulekud, et mõiks elada kuulsate muustrite järele. Kuid hallide parunite, kaupmeeste ja haritlaste poegade kõrwal on õppimas siiski ka töörahwa poegi, kel kümne küüne waral, suure wisaduse ja mõne juhuse abil õnnestanud hariduse läftele peaseda ja, kõiki ainelisi takistusi wõites, kõrgemat haridust saada. Ka wiimaste hulgas leidub sooja koha otsijaid ja muude aineliste warade ihkajaid, kuid siin on mell tegemist ka isikutega, kel kelkiw ja elumõnused maitsew üliõpilane ja haritlane wõõras, kes elu nii kergelt ei wõta kui kodanlane, kes tunneb kohustust selle rahwaosa wastu, kes waesus ja pimeduses. Ja nagu niisugune üliõpilane ei wõinud omale paika leida kelkiwas üliõpilaskonnas, nii ei wõi ta ka seda leida haritlasena kelkiwas kodanluskonnas.

Kui kodanlus näeb, et ta niisugust haritlast ei suuda sarnastada, s. o. omasuguseks, omamõtteliseks teha, hoiab ta end temast

loomusunniliselt eemale ja püüab tema tegevust igatpidi takistada ja haltwata.

Jutt wõib olla ainult kodanlisest ja proletariilisest haritlasest. Meie poliitilise elu ärkamisega kogusid need lahkuminewad tüübid nende pooluste juurde, mis nende peale kõige suuremat tõmbejõudu awaldasid. Meie näeme Eesti haritlasi kõikidesse poliitilistesse erakondadesse jagunewat ja wõime teha huwitawaid tähelepanekuid. Need elemendid haritlaste seast, kel selge arusaamine, missugusesse klassi nad kuuluwad, tunnistasid endid, ühed „demokraatideks“, s. o. kodanlaste klassi kasudekaitsjaks, teised sotsiaal-demokraatideks, töörahwa kasude kaitsjateks. Jäi järele hulk kõhklejaid, kes ei julgenud awalikuse ette tulla, kes nii ühele kui teisele poolele silmi tegid, ja nii näeme meie tekkiwat „tööerakonda“, „Eesti sotsiaaldemokraate“ ja „Eesti sotsialiste-rewolutsionääre. Need on meil nende õnnetute haritlaste erakonnad, kes ei taha end weel kodanlasteks tunnistada, kuid juba tegelikult seda on, ja nii käiwad sotsialistlike näokattega töörahwa ees. Otse nendes erakondades leidub puht-kodanliste haritlaste kõrwal töörahwast wõrsunuid haritlasi, kes kas mingisuguste aineliste kasudega kodanlasega seotud, wõi kel ei ole usku töörahwa wõidu sisse ja kardawad sel puhul töörahwaga ühes alla jääda, wõi kel ei ole silmad weel lahti läinud ja kes need, wõib olla meelega, kinni hoiawad, et mitte seda äraandlikku mängu pealt waadata, mis nad töörahwa kasudega mängiwad, — kelledest aga oodata wõib, et nad kodanluse magneedist kord wabanewad,

On nende hulgas ka niisugusid, kes unistawad, et mägi tuleb ikkagi wiimaks Muhammedi juurde, s. o. et töörahwas kord nende järgi läheb. Kuid niisama wähe kui Eesti rahwas nende sabas, kes haridust saades temast ära läks, teisesse rahwusesse oleks sõrkinud, — niisama wähe tunnistab Eesti töörahwas oma õigeteks esitajateks kodanluse sabarakke ja ei sõrgi neile mitte järgi. Ennem on loota, et nagu siis, kui Eesti rahwal tuli wõimalus omi haritlasi ise toitma hakata ja need tema leiba jäid, ka töörahwa teenistusesse koguwad töörahwa haritlased, kui see töörahwas wõimule jääb ja neid toita wõib. Siis sünnib ilma mingisuguse hirmsa rullita see tasapind, millel leiawad ühiselt aset nii karitlaste kui töörahwa kasud.

Rudolf Walne.

Mis tuleb palve asemel töörahwa kooli seada?

Kui mifu last pole sellepärast kurja koolidirektori käest riielda saanud, et nad hommikul palve peale hiljaks jäid. Selle järele walwati hoolsalt, et aga laps usu ja tema awalduse — palwe — wastu wäliselt kuidagi lugupidamatust ei awoldaks. Kui aga lähemalt seda protseduuri ja akti waadelda, mida koolis palwetamiseks kutsuti, siis peab tunnistama, et see kõige suurem silmakirja teenistus ja laste usu ja kõlbliste tundmuste ignoreerimine oli.

Meie kõik teame, missuguse schablooniga ja kalkusega seda koolides aetakse, üks ja seesama palwe „leierdatakse“ enne ja peale õpetust, keegi tema sisu sisse ei tungi, kõik teawad ainult, et see ülemuse peolt on peale sunnitud ja et seda peab tegema, kui õpilane wõi õpetaja tahad olla.

Eesti Töörahwa Kooliwalitsuse dekreedid järele kaotatakse ta koolist ära. Tekib küsimus, mis peab tema asemele seadma?

Sotsiaalsest tulewiku plaanist wälja minnes, on waja lastes sotsiaalseid instinkte kaswatada ja nendes solidariteedi tunnet arendada. Kool on just see asutus, kus laps esimest korda sotsiaaloludega kokku puutub, kus tema koolkonna liikmena ühiskonna elu elab ja neid wõitlusi wäiksemal kujul läbi teeb, mis tal elus ees seisawad. Ühiskonna wõitluse frontidel on aga üpris tähtis solidaarsus, millega wõitlejate laagrite liikmed oma wahel on seotud.

Meie peame kooli selleks tarwitama, et töörahwa sugu tulewaseks maailma kultuuri ja waimuvara kandjaks luua ja teda sisemiselt kindlaks ja ühtlaseks maailma töörahwa klassiks kaswatada.

Kui nüüd töörahwa ühistunde kaswamise seisukohast wälja minna, siis ei wõi ütelda, et praeguse aja kool suudab seda teha. Praegune kool wõib last tunde asjus päris üksildaseks jätta ja seda teeb ta, selle peale waatamata, et laps 3—4 ja mõnikord 8 aastat koolis käib. See sünnib sellest, et meil koolis puuduwad õpeained ja tegurid, mis laste ilu (esteeetika) tunnet suudaksid liigutada, äratada ja arendada. Esteeetika on just ala, mis tunn ilmast aineid omandab. Tema ergutab inimest ja kihutab teda taga uute tunnete läbielamiseks. Ta õhutab

inimest jälle uuesti tööle, et wärskele elamuste walda sattuda. Ta awab üks teise järele uusi wäljawaateid ja nõudeid ümbritsewa elu kohta. Tal on aga ka suur sotsiaalne omadus, nimelt ta ühendab kõiki neid nägemata tugewa jõuga, kes ühiseid elamusi läbi elawad. Üks osa jõust, mis kodanlust tugewaks teeb, seisab just sotsiaalse esteeetika alusel, mille tagajärjel kõik see, mis kodanluse esteeetika wastane on, tekitab kodanluse juures tõsisist meelepaha töörahwa wastu.

Et tugewaks saada, peame meie ka oma esteeetika tundeid elule kutsuma ja neid kõrgusteni arendama.

Selleks tahame meie endist palwetamise aega tarwitada. Kõige pealt tuleb lastel laulu wastu armastust tõsta ja neile laulusi kätte õpetada, mis ilma töörahvast ühendawad, need on Marseljees ja Internatsionaal. Neid laulusi wõiwad lapsed ühiselt hommikul kokku tulles kooris laulda.

Peale selle wõiwad üksikud lapsega ja koori laulmisega teiste ees wälja astuda. Koolides tuleb muusika tundmist õpetada ja hommikuti orkestri ja soolode wäljaastumist toimetada.

Ilulugemine üksiku wõi mitme lapsega koos on alati kohane meelergutus kuulajaie seas. Wanemate klassi lapsed wõiwad kõnedega wälja astuda ja neid aineid käsitada, mis kooli ja tegewat elu puudutawad. Muidugi ei suudeta midagi siis ära teha, kui meie esteeetilist koosolemist palweajaga, 10—15 minutiga, ära piirame. Selleks tuleb kõige wähemalt pool fundi enne õpeaega tarwitada. Nendel esteeetilistel laste ühistel koosolemistel on see tähtsus, et üks osa lapsi aktiivsust wõiwad awaldada loomas töös, kuna teised oma seltsimehi kritiseeriks. Muidugi tuleb asja nii korraldada, et kõik loowa ja kritiseeriva töö osad läbi teeksid. Oma jõudude nõrkuse, puuduste ja wäljaarenematuse äranägemiseks tuleb mõnikord häid kunsti jõudusi hommikuks kooli paluda, et nad oma wäljaastumisega laste ilutunnet ärataksid ja neid taga ergutaksid eneseharimisele.

Tõuseb küsimus, mispärast peawad sõherdused esteeetilised koosolemised enne õppimist maad leidma.

Ma pean tarwilikuks neid hommikut

toime panna, et lastel kooli tülles energiat kasvatada ühisele kooli tööle, neid fundmusega rikastada ja nende meeli õpeainete omandamiseks vastuwõtlikuks teha. Peale

koosolemise on kõikidel kergem: need, kes awalikult wälja pidid astuma, on seda teinud, uudishimulikud kuulajad ja pealtwaatajad on oma himu rahundanud. Ar. W.

Kooliõpetajate kongress ja kooliõpetajate päew.

Esimest korda kogusid Eesti kooliõpetajad ühel päewal ja ühes linnas nende kahe nime all kokku. See päew oli kooliõpetajate hallis elus pöörepäewaks, siin pidi kindlaste ära otsustama, kas minna Eesti tõusikute kodanlaste musta laagrisse, „päewale“ wõi töörahwa — proletaarlaste — kongressile. Ja otsus oli loomulikku laadi: „Päewal“ istusid kõik need, keda aineiline kitsikus ei pingutanud, kes rahwa alamatest kihtidest juba ammuigi wälja kaswanud ja täiel hool kõrgemale poole tõu-riwad. Seal olid suuremalt jaolt Tallinna linna kooliõpetajad, direktorid, köstrid-kooliõpetajad ja lugejad-kooliõpetajad maalt. Terwe pilt kujutas kenu proue ja preile ning läissõõnud sohiidseid härra.

Hoopis teine oli pilt kongressil, sealst wõtsid osa ainult need, kes eluraskustega wanal tsaari- ja wärskel koalitsiooni ajal wõidelnud, kellele walitsuste muudatus mingit uuendust ei pakkunud. Need lootsid weebruari rewo-

lutsioonilt kaua igatsetud Eesti kooli reforme. Nad on ihu ja hingega kooli küljes, armastawad oma tööd ja näewad töörahwa walgustamises oma kõrgemat ülesannet. Neile ei tulnud mitte millegis koalitsiooniline kodanline walitsus wastu, waid wiis isegi kooliõpetajate eluülewalpidamise allikad — krediidid — Wenemaale, nii et kooliõpetajad kolm-neli kuud palgata peawad teenima. Kui Tallinna kodanline kooliõpetaja tähendatud päewal palka ei saa, missugune kisa puhkeb linnas lahti, siin nälgivad seltsimehed aga kunde kaupa ja täidawad truult oma kohustusi. Arusaadaw, et siin kahe isesuguse elemendiga tegemist on, üks osa Eesti kooliõpetajaid kuulutas end awalikult 29. detsembril kodanlaste kilda, teine arenes loomulikul teel sotsialismile ja tunnistas end töörahwa liikmeks.

Seltsimehed, walgustage neid seltsilisi, kes kongressil puudusid ja toage nad töörahwa wäkke. Ar. W.

Kooliõpetaja ja tema palk.

Nälginud kooliõpetajal, kes neli kuud pole palka saanud, on muidugi keelel küsimus: kust ja millal teda wõib saada. Selle peale wastasid „kooliõpetajate päewal“ need, keda see küsimus sugugi ei huwitanud: hääletage Eesti Asutawa Kogu walimistel kodanliste parteide, see on edu- ja radikaal-sotsialistide parteide kandidaatide eest, küll nad siis Asutawas Kogus teie palkade eest muretsewad. Peab nõudma, et Asutawa Kogu kiiremõine kokku tuleks ja meil seaduslike korra looks, siis leiab ka kooliõpetajate palgaküsimus kiiremat otsustamist.

See lause tuletas mulle lugu meelde, mis ma ise oktoobri kuul kodanlike edu- ja radikaal-sotsialistlike bloki maapäewal läbi elasin kooliõpetaja palgaküsimuse harutamisel.

Enne maawalitsuse hariduse osakonna eelarwe harutamist, oli päewakorral Läänemaa rüüstamise küsimus, kus kaebati, et sakste ja hallide parunite mõisasi rüüstatakse ja nende kodanikkude warandus ja elu kaalul seisab.

Wanad ja noored, kõhnad ja paksud kodanlased kurtsid, et nälginud soldatid nende sead, lehmad ja wasikad ära wiivad ja maad näljale ette walmistawad. Pilt oli nii kurb, et terme maapäew ühes enamlastega selle eest hääletas, et kõik abinõud tulewad kodanlaste wara kaitseks tarwitusele wõtta. Ja tagajärjed olid kohe tunda: asutati Eesti polke igale poole kodumaa linnadesse. Sel samal päewal aga, kui hariduse osakonna eelarwe harutamisel maapäewa liikmete poolt, osakonna juhataja meelepahaks, tõsteti üles kooliõpetajate wiltsate palkade suurendamise küsimus, siis astus nimetatud edu- ja radikaal-sotsialistiline (tööerakonna) blokk ühel häälet selle wastu wälja ja näitas, et küsimus pole parlamentaarselt harufusele wõetud, see tähendab, et palga kõrgenduse nõudjad ei nimeta allikaid, kust selleks raha wõtta, sest parlamentaarsel harufusel peab wäljaminekute kõrwal kohe sissetulekuid ära näidatama.

Muidugi, kui kodanlaste wara kaitseks otsustati kõik abinõud käsile wõtta, siis pal-

nud parlamentlist nõuet waja tähta, on ju parlamentarism ainult selleks, et tõõrahwa wastu wõidelda.

See hale-kurb lugu sundis mind iseeneses

kordama: ainult siis korraldab Eesti Riisutaw Kogu kooliõpetajate palgaolusi, kui sinna ei pääse edu- ja tõõerakonna liikmed. Ar. W.

Eesti kooliõpetajate kongress Tallinnas

linna kommertskooli ruumides 28. detsembril 1917. a.

Protokoll.

Koosoleku awab k. 12,15 p. (uue aja j.) Eestimaa Tõõrahwa ja Sõjawõelaste Nõukogu Täidesaatwa Komitee hariduse osakonna juhataja sm. M. Bleiman.

Sm. Bleiman terwitab kongressi E. T. ja S. N. T. K. nimel ja toob need põhjused ette, mispärast hariduse osakond oli sunnitud kongressi kokku kutsuma. Kõige pealt on waja kindlalt kooliwalitsust korraldada ja sidet kooliõpetajatega luua. Nõud, kus kõik wõim Täidesaatwa Komitee käes, tuleb õperingkond ja kõik teised kooli juhtiwad asutused ümber luua demokraatlisel alusel. Peale selle on ewakueerimise tagajärjel kooliõpetajad mitu kuud ilma palgata jäänud, sealjuures on nende palk nii kui nii juba elamise normist wähem. Poliitilist olukorda puudutades tähendab sm. B., et kodanliste ringkondade poolt lootatakse kõiksugu laimu jutte käesolewa tõõrahwa walitsuse wastu, nagu oleks tema wägiwalla walitsus ja wiiks Eestimaa hukatusele. Praegune walitsus on rewolutsiooni sünnitus, iga rewolutsioon on iseeneses wägiwald. Praegune walitsus on tõõrahwa walitsus. Kooliõpetajate ja tõõrahwa walitsuse wahekorda püütakse iga-sugu abinõuga terawaks ajada, mõnel pool Wenemaal on selle tagajärjel algkooliõpetajad walitsuse wastu saboteerima hakanud. Meil Eestis on sarnane nähtus alles fundmata. Algkooli õpetajad on just eestkätt tõõrahwa lastekaswatajad ja selle tõõtu peaksid nemad tõõrahwaga käsikäes käima. Sm. Bleiman soowib kongressile E. T. ja S. N. T. K. nimel edu.

Sm. Mägi terwitab kongressile tulnud kooliõpetajaid linnawalitsuse nimel. Eesti kool ja kooliõpetajad elasid tsaarwalitsuse ajal hirmsaid päewi üle, kool oli ümberrahwustamise aparat ja kooliõpetaja oli selles koolis ametnikuks tehtud. Ka wabariikline kodanline walitsus ei peastnud kooli ega kooliõpetajaid sellest ikkest, millesse teda tsariwalitsus oli pannud. Meie ajutine maawalitsus seisis kuri-teoiselt tegewusega ega wõtnud mingisugusid abinõusid tarwitusele, et sellele häwitawale

koolipoliitikale lõppu teha, weel wähem suutis ta koolide asjus midagi uut luua, sest ei seisnud ju tema kodanlises programmis waba rahwakooli luua, waid ta tahtis kooli oma kildkonna tõõriistaks muuta, kus kodanline-kiriklik waim walitseb. Kooliõpetaja pidi tema käes tõõriistaks olema nagu wanaste tsariwalitsuse käes.

Tõõrahwas aga waatab kooliõpetajate peale teise pilguga. Tema walitsus ei taha neid tummadeks tõõriistadeks teha, waid waatab nende, kui kaastõõliste, peale, kellega ta üheskoos kooli asju ajab. Ja kaastõõlamisele kutuski teid siia Eesti Tõõrahwa ja Sõjawõelaste Nõukogu Täidesaatwa Komitee. Ühiselt peame meie siin Eesti kooliasja ära otsustama, sihid ära tähendama ja ühise jõuga tõõle asuma, ja selleks kõike jõuda soowides terwitab Teid Tallinna demokraatline linnowalitsus.

Sm. Bleiman paneb ette kongressi juhatajat walida.

Kongressi juhatajaks walitakse sm. Artur Wallner.

Sm. Wallner asub koosolekut juhatama ja paneb ette 2 juhataja abi ja 5 sekretäri walida.

Kongressi juhataja abideks walitakse sm. Johannes Mägi ja sm. Martin Bleiman, kirjatõõmetajateks seltsimehed Jakob Meerits, Juhan Lass, Aleksei Melts, Serd. Kreitsman Alwine Nuga.

Kongressi päewakorda wõetakse üles:

1. Kooliõpetajad ja poliitiline moment.
2. Kooli korraldus
 - a) kooliwalitsuse korraldus,
 - b) kooliõpetajate täidesaatwa komitee asutamine,
 - c) kooliõpetajate häälekandja asutamine.
3. Kooliõpetajate palgaolud ja paiuki küsimus.
4. Õpeained rahwakoolis.
5. Koolitööbid.
6. Kooli terwishoid.
7. Kooliõpetajate edasiharimine.
8. Haridus wäljaspool kooli.
9. Mitmesugused läbirääkimised.

I. Kooliõpetajad ja poliitiline moment

Sm. Wallner sõrdeleb käesolewat kongressi nendega, mis märtsikuul Tallinnas ja aprillis ja juunis Tartus ära peeti, kus küll palju kõlawaid otsuseid vastu wõeti, kuid midagi elusse ei wiidud. Mispärast sündis asi nii? Nende kongresside koosseis ei wastanud kongressi otsuste täidesaatwatele orgaanidele, mis suuremalt jaolt wanameelsetest kooliõpetajatest ja pappidest (P. Põld) koos seisid, kes kongressi otsuste täidesaatmisega teadwalt wiiwitasid. Kooliõpetajate keskliidu esimees P. Põld ei suutnud kuidagi usuõpetuse ärakooramiseks ja kooliõpetajate palgalolude parandamiseks samme teha.

Nii nagu kooliõpetajate kongressi otsustega lugu oli, nii ei suutnud weebruari rewolutsiooni walitsus rewolutsioonilise rahwa tahtmist elusse wiia. Mispärast sündis asi nii? Selsamal alusel, nagu meie kongresside otsustega. Walitsuses olid inimesed, kes oma kihi — kodanluse — kasusid kaitsesid, kuna rahwa tahtmist püüti warjata ja tema nõudmist täidesaatmisega wiiwitada.

Kuni oktoobrikuu rewolutsioonini walitsesid Wenemaal suuridõstuse ja maaoanikkude esitajad ühes nende humidele kaasatundwate wäikekodanliste kihide esitajatega. Nad püüdsid weebruari rewolutsiooni wõitusi kodanluse kasuks maha salata ja rahwast wana tsaarwalitsuse ikkes pidada. 8 kuud kannatlikult oodates puhkes rahwa tung wabaduse järele oktoobrikuul uue rewolutsioonina, mis Wenemaal kätte wõitlewasse laagrisse eraldas, ühel pool kodanlus, teisel — töörahwas. Rahwakooliõpetajad, kui osa töörahwast, keda kodanlus ja kapitalism rõhub, peab selles wõitluses töörahwa wõitlusrinnaga ühes minema. Seal täidab ta oma kõrget ülesannet rahwawalgustajana. Oktoobrikuu rewolutsioon lõstis uue jõuga sotsiaalse küsimuse üles, käesolew kongress on sellesama lipu all kokku kutsutud. Tema ülesanne on kooliolusi sotsiaal ped agoogika tähe all walgustada ja harutada.

Sm. Anwelt terwitab kongressi E. T. ja S. N. T. Komitee nimel.

Praegu elame maailma ajaloo esimest töörahwa rewolutsiooni üle. Kõik ajaloo tuntud rewolutsioonid on kodanlised. Niisamasugune oli ka meie kewadine rewolutsioon. Kodanlased süüdistawad töörahwa walitsust wägiwõlla tarwitamises. Kui aga walitsus kodanlaste kätte läheks, tarwitaks nad suuremat wägiwõlda, näit. Prantsuse rewolutsiooni ajal, kus Pariisi kommuuni liikmed hirmsat surma leidsid. Nende kontrrewolutsionääride vastu, kes walitsuse tegewust fakistawad,

peab wägiwõlda tarwitama. Näit. peab K. Päts wastufust andma tribunaali ees, sest et ta Eesti maawalitsuse dokumendid kaotsi laskis minna. Praegune walitsus on töörahwa oma. Töörahwas on kõik, kes oma isiklikust tööst elawad ja teisa ei kurna (eksploateeri). Tema hulka kuuluvad ka kooliõpetajad. Kui praegu wõel osa rahwakooliõpetajaid rikkaste klasside mõjul, kes siiasaadik koole juhtinud, end töörahwast eemale hoiawad, siis on see arusaamatuse pärast. Tulewikus koguvad nad kõik töörahwa walitsuse ümber.

Sm. Bleiman walgustab sotsialistide-rewolutsionääride (pohempoolsete) seisukohta käesolewa rewolutsiooni kohta. Enne ootas rahwas oma elujärje parandamist ülemalt poolt, ja nende juhid wiitsiwad aega kuningate ootesaalides. Nähes, et sealt poolt abi ei tule, fundis rahwas, et temas eneses pesitseb jõud ja wabastas ennast orjuse ahelatest. See oli jõud altpoolt. Wõim peab ühe klassi käes olema, koalitsiooniline walitsus ei ole eluwõimuline. Praegune walitsus kestab nõnda kaua, kuni ta tööliste klassi humidele wastab. Meil Eestis on pearõhk — maa- ja rahwusküsimuses, mille walgustamisele kõneleja üle läheb.

Sm. Wallner karakteriseerib kodanlaste ringkonde ja faktikat wõitluses töörahwa vastu. Bürokratia ei tunnistanud rahwaõigusi maks-waks. Kui endine tsaar mõnikord „rahwa nimel“ kõneles, siis tegi ta seda ainult formaalsest küljest, rahwa tahtmist ja arwamist seal ei olnud. Kodanlus on kawalam. Tema kuulutab, et ta ainult rahwa kasuks töötab ja nõuab, et rahwas sellepärast tema kandidaatide ja otsuste heaks hääletaks. Sel teel pääseb kodanlus wõimule ja püsib seal töörahwa arwel. Oma klassi poliitikat wiiwad nad sel teel elusse, et nad teda töörahwa omaks tembeldawad. Nii nagu ta wanaste tsaari ümber lipitses, nii püüab ta töörahwast nõud meelitada. Armsamad kodanluse mõtted an wale ja laimudus: enamlased olla huli-gaanid, Lenin ja Trotski olla Saksa rahaga ära ostetud, Peterburi jääda juba ammugi kahe päewa pärast enamlaste oskamatusse tõftu nõlga, kodanlised lehed kubisewad kõikusugustest waleteadetest sakslaste Eestimaaile tulemisest ja rahuläbirääkimisest. See on kõik selleks, et enamlaste walitsuse reputatsiooni kaodata jo wõimu oma kätte kiskuda. Kodanlased on oma partei programmides suured rahwuslased, aga wäljaastumises maapäewal selgus, et neil midagi selle vastu pole, kui rahwuste kurnaja Kornilow wõidule oleks pääsenud, sellepeale waatamata, et Kornilow Wenemaa rahwaste enesemääramise vastu on.

Ka praegu on Eesti kodanlus nende Wene parteidega ühel meelel, kes Wenemaa rahwaste enesemääramise wastu on ja ei põlga läbi-ääkimisi sakslastega pidamast Eesti rahwa äraandmise asjus. Kodanlased kurdawad oma rihutusetöös, et maapäew olla wägiwaldselt 'aialt aetud ja et praegu ei olla mingisugust maawalitsust, mille tagajärjel Eesti hukka minewat. Kõneleja juhib tähelepanekut selle peale, et juuli kuul polnud mingit maawalitsust ja augustis oli ta ainult nimepidi olemas. Siis aga ei kurdetud sugugi, et Eesti hukka minewat korratuse pärast.

Kõneleja toonitab seda, et kooliõpetajad ei laseks end säherduste pettuste abinõudega wale teele heidutada, waid töötaksid töörahwaga ühes, nagu Prantsusmaal, kus kooliõpetajad alles 1907. a. paarikümne aasta wõitluse järele sel teel õiguse said oma ühisusi asutada, et nad Pariisi tööliste sündikaaftidega ühinesid. Kõneleja lõpetab hüüdega: ka meie rahwakooliõpetajad peawad töölistega ühinema, kui naad tahawad oma wiltsat olukorda parandada.

Wahejuhtumise sünnitab kooliõpetajate seltsi esimees hra Annusson teatega, et kooliõpetajate päew 29. detsembril s. a. k. 11 e. l. saab reaalkooli ruumides ära peetud ning awaldab ägedat protesti sel puhul, et kooliõpetajate kongressi kokkukutsujad olla kooliõpetajate seltsi käest kommertsikooli ruumid wägiwaldselt ära wõtnud.

Selle protesti peale wastab Tallinna linna hariduse komisjoni esimees sm. Mägi, et Tallinna kooliõpetajate selts täieste eksib. Tema lubas, kui linnanõunik, tatarlaste kommertsikooli saali Eesti Töörahwaga ja Sõjawäelaste Nõukogu Täidesaatwale Komiteele, ilma et linnawalitsusel saali äralubamisest kommertsikooli direktori poolt Tallinna kooliõpetajate seltsi koolipäewale midagi teada oleks ölnud wõi seda wiimaks linnawalitsusele teatavudki oleks. Ruumide ärawõtmisest ei wõi ka juttugi olla. Enne kongressi päewa käinud ta Täidesaatwa Komitee esitajaga direktori juures, kes teatas, et saal kongressile wõib jääda, sest et kooliõpetajate päew reaalkooli saali minna. See wahejuhtumine wõis ainult kas eksituse wõi pahatahtluse läbi ette tulla.

Sm. K u n n a p u u. Et kooliõpetajate päewa kokkukutsujad täna juba oma büroo siin ruumides awawad ja oma kasuks hoolega agiteeriwad, kuna nende koosolek alles homme reaalkooli ruumides peetakse, näitab selgeste, kes wildakal alusel seisab.

Sm. J ü r m a n süüdistab kooliõpetajate seltsi sihilises promofseerimises.

Sm. Wiirman soowitab, et kongressist asawõtjad ühineksid kooliõpetaja päewaga. Peale selle püüab ta ära näidata, et eelmisel kongressil wastu wõetud otsus usuõpetuse ärakaotamise asjus sellepärast pole teostatud, et ta otse wabaduse loosungi wastu käib.

Sm. Illisson süüdistab koosoleku juhatajat sm. Wallneri selles, et ta oma eelmises kõnes olla tähendanud, et tulewane Eesti Asutaw Kogu pole õige rahwa esitus ja ähwardab jalamaid maale sõita ja Eesti rahwale sellest teadustada, et rahwas ilmaaegu walimistele ei ilmuks.

Kongressi juhataja teadustab, et tema sar-nast mõtet pole awaldanud, waid ta tähendanud, et Eesti Asutaw Kogu on nii wõrd rahwa esitus, kui wõrd ta rahwa kasusid kaitseb.

Sm. Wienerfeld. Wanasõna ütleb „fõde tõuseb, wale wõjub.“ Selle ruumi astudes waldas mind imelik tundmus: paremal pool soowitatakse kooliõpetaja päewast osa wõtta, pahemal pool kongressist. Et sm. Mägi ütleb, et linnawalitsus kooli ruumid wälja annob ja kooliõpetajate selts ruumide asjus linnawalitsusesse pööranud ei ole, ei seisa kooliõpetajate seltsi protest loogilisel alusel.

Sm. Meerits. Olin enne Wiljandimaal kooliwalitsuses. Need otsused, mis kooliõpetajate kongress Tartus tegi, ei saanud sellepärast teostatud, et hra Põld kõigest jõust nende otsuste wastu töötas. Tunniplaani ei saanud näituseks, sellepärast kokku seada, et hra Põld ei lasknud seda sündida. Siin toonitati weel: miks usuõpetuse asjus wabaduse loosungi rikutakse. Miks siis kooliõpetaja südametunnistuse kallal wägiwaldada tarwitatakse? See, et laste wanemate poolt usuõpetust nii wäga soowitakse, ei ole ka õige. Harilikult soowiwad laste wanemad ikka seda, mida kooliõpetaja neile soowitab.

Sm. Kreitsman. Tartu kooliõpetajate kongressil, kui palga asi harutamise alla tuli, tegime otsuse, et kooliõpetaja palka tuleb 1800 rublani aastas tõsta. Hra Põld sõdis siis selle wastu käte ja jalgadega. Hädawae-walt wõiwat kooliõpetajale 900 rubla aastas palgaks määrata. Eesti wabariik sattuda hädaohusse, ei jääwat raha üle, millest miilitsa meestele ajakõrguslist palka maksta. Suwel oli „Päewalehes“ pikk nutulugu selle üle, et miilitsale liig wähe palka makstawat. Nehatu wallas ei olla selle tõttu miilitsat jne. Sel ajal olid paljud koolid wäikese kooliõpetaja palga tagajärjel ilma kooliõpetajateta; sellest ei lausunud „Päewaleht“ sõnakestki Praegune walitsus, keda nõnda palju tõr-watakse ja laimatakse, kutsus meid ise kokku ja pakub meile igatpidi toetust. Just sellepärast

peame seda walitsust toetama. Üks eelkõneleja sm. ähwardas maale sõita ja lubas Eesti rahwale teada anda, et nad walimisele ei tuleks, sest üks sm. olla omas kõnes teda pahandanud. Ma kahtlen, kas tema aga jõuab kõige rahwale seda teadustada, wast mõne üksiku tuttawale. Kui aga tulewane Eesti Asutaw Kogu nõndasamuti kui maapäew rahwa kasusid solkima hakkab, siis tuleb ta kohe laiali ajada.

Sm. Grünthal: Toob näituse endisest ajast ja wõrdleb endist aega praeguse ajaga Eestis.

Sm. Kuljus: Eesti maapäew pole midagi ära teinud ja sellepärast ta laiali aeti, Tallinna kooliõpetajate seltsi liikmete peahuwi on klubi asutamine, kus kapsa pirukaid saaks seltsis süüa. Üleme neile awalikult: Meie homme reaalkooli saali kapsa pirukate-meeste koosolekule ei lähe.

Sm. Lieberg: Meie tulime selleks siia, et poliitilisele selgusele jõuda. Meie peame momendi kõrgusel seisma. Endise walitsuse poolt räägiti meile, et ei ole wõimalik kooliõpetajale rohkem kui 900 rubla aastas palka maksta. Ratsawäe asutamiseks oli neil raha küllalt. Tulewastest Eesti Asutawast Kogust ei tohi meie enestele kuld wasikat teha. See on alles teadmata, kas ta on õige rahwa esitus.

Sm. Saarepera: Soowitab homse reaalkoolis olewa koosoleku kohta eitawa seisukoha wõtta.

Sm. Wienerfeld: Räägib selle wastu, nagu oleks kõik walitud asutused iga kord tõsised rahwa esitused. Näituseks: maal waldades on $\frac{2}{3}$ maata rahwast ja $\frac{1}{3}$ maaga, kuid selle peale waatamata on paljudes walla nõukogudes maaga meestel enamus. Ja neis waldades, kus maata ja maaga meeste blokk walimistel üles seati, on wõit kawalusega ikkagi maaga rahwa kätte läinud, näit. Rakkes, Rakweres, Rägaweres jne.

Sm. Buck: Praegu on klassiwõitlus liig terawaks läinud. Ka meie ei saa nendest terawustest mööda. Näituseks protest kooliõpetajate seltsi poolt. Rahwakooliõpetaja peab just sellepärast tõeliste ühinema, et teda kui proletariaadi kosudekaitsjat taga küsatakse. Oleme ju küllalt näinud, kudas kodanlased töörahwa eest on hoolitsenud. Meie ei tohi neid sellepärast uskuda. Wenemaa on oma rewolutsiooniga sellepärast wäljamaast ette jõudnud, et siin tugewad pörandaalused seltsid on, kuna wäljamaal seda pole.

Sm. Wallner: Praegune kongress ei ole endiste kongresside sarnane, seepärast, et endised olid kodanlaste ettewõtted, praegune

koosolek on töörahwa algatus. Nendel kongressidel ei lubatud poliitikast kõneleda, siin oleme kohustatud seda tegema. Meie peame seisukoha ka praeguse momendi kohta wõtma. Loeb järgmise resolutsiooni ette:

1) Eesti kooli õpetajate kongress leiab et kogu töörahwa püha kohus on proletaarlist rewolutsiooni lõpuni wlia ja kõige jõuga igasugused kontr-rewolutsioonilised katsed maha suruda.

2) Et kõik poliitiline wõim kogu töörahwa rewolutsiooni ajaks töörahwa nõukogude kätte peab jääma.

3) Et rahwakooliõpetajad, kes eestkätt just töörahwa nooresoo kaswatajad on, kõikipidi inimesesoo parema tulewiku ees wõitlewa täalistekllassiga käsikäes käiksid ja wiimastele tema raske üleschituse töö juures igawiisi abiks oleksid.

Sm. K u n n a p u u: See resolutsioon on otse meie, rahwakooliõpetajate, südamest tulnud.

Peale selle wõetakse resolutsioon hääletamisele.

Resolutsiooni esimese järgu hääletamisel wastuhäälesid polnud, teise järgu hääletamisel 1 hääl wastu, kolmanda järgu hääletamisel wastuhääletajaid polnud. Terwe resolutsiooni wastu hääletab 1.

Oisustatakse ühe hääle wastu praegusele Wenemaa walitsuse komissaride nõukogule terwitustelegramm saata. Telegrammi kokkuseadmine jääb presiidiumi hooleks.

Eestimaa Täidesaatwa Komiteele awaldatakse usaldust ja otsustatakse sellest õhtul Olewi rahwakojas rahwale teatada.

Enne koosoleku lõppu tõstetakse küsimus üles, kudas tuleb 29. det. reaalkoolis ärapeetawa kooliõpetajate päewa peale waadata.

Sm. M ä g i: Tallinna kooliõpetajate seltsil pidi teada olema, et Täidesaatwa Komitee ülemaalse kooliõpetajate kongressi kokku kutsub, mispärast ettefulnud lahkumine kahtlemata prototseeritud on.

Sm. Saarepera: Soowitab kooliõpetajate päewast põlgusega mööda minna.

Sm. P a s t a k: Soowitab wahejuhtumisest lihtsalt waikides mööda minna.

Sm. Bleimann arwab, et wast ehk oleks wõimalik ühineda.

Sm. Depman soowitab homme lihtsalt saadikuid reaalkooli koosolekule saata, kes seal asja ära seletaks ja koosolejatele teataks, et kommersikooli ruumides kongress peetakse. Koosolek wõtab wiimase ettepaneku wastu.

Koosolek lõppes kell $\frac{1}{2}$ 5 õhtul.

(Järgneb).

Revolutsioon ja kool.

W. Buck.

Meeleawaldused ja tõrkumised, kokkupõrkamised üliõpilaste ja professorite wahel — need olid ülikoolides ammu tuntud, iseäranis 1905. aastast saadik. Niisama näitas keskkool, et teda wali kord elust lahutada ei suutnud; õpilased lugesid salaja keelatud kirjandust ja tegid nii mõndagi pattu kooliülemuse vastu; kahtlaseid õpilasi heideti koolist wälja wõi wõeti neilt kroonu abiraha ära ja karistati mitmel wiisil; — ning sihukese tagakiusamise all heitis mõnigi õpilane meele ja lõpetas oma elu enesetapmisega, iseäranis tihti tuli neid traagikalisi lugusid tütarlaste keskkoolides ette. Peale selle tundus poliitiline surwe algkoolideski; ning kui 1905. a. rahwaliikumiste ajal ka rahwa lapsed punaste lippudega tänawatele ilmusid, siis oli see meile wäga arusaadaw.

Nüüd on kool waba. Ja mida tahaks see waba kool meile kõige pealt anda, mida tahaksime talt saada, — mis oleks meie esimene nõudmine?

Mis teaduse edasiandmisesse puutub, on iseenestki selge. Äkilist pööret siin ei sünni, iseäranis ülikoolides mitte. Instituudid on puhaskodanlised ja seal ei tungi revolutsioon nii ruttu läbi kui demokraatlikes asutustes. Mis aga kodanlik „demokraatia“ koolis üleüldse läbi wiia tahtis, seda wiis ta ülikoolis osalt juba isewalitsuse päewil läbi. Sest siin ei olnud tegemist lastega.

Nii ei maksa meil tänapäewal ülikooli ümberehitamisest palju rääkida. Keskkooliga ei ole lugu palju parem. Keskkooli õpilased jaotawad endid kahte pealiiki. Ühed ei nõua muud, kui teaduste edasiandmist ametlikkudes piirides, s. o. küpsustunnistust, et ülikooli sisse pääseks; teised püüawad ametliku küpsuse asemel tegelisel küpsust, s. o. teadust ja haridust sedawõrd, et neil kerge oleks edasi õppides mingit kutseeksami teha ja „haritud inimesena“ omale „seltskondlist seisukorda“ nõutada. See on olukord, mis sisuliselt üle öö ei muutu.

Noorsugu, kes praegustes üli- ja keskkoolides õpib, on enamaste kodanlistest perekondadest, jõukamatest kihtidest pärit. Need kihid on rahwarewolutsiooni vastu wacnulikud, ja see seletabki kesk- ja ülikooli „meeleolu“: siin wõetakse revolutsiooni vastu paiguti waenuline, paiguti „äraootamise“ seisukoht. Kuid et revolutsioon elu kooliga lepitada suudab, on ise-

enesestki selge. Seni oli kool klassilise riigi teenistuses, s. o. walitsewa klassi teenistuses; rahwarewolutsioonis kerkib sihukese riigi asemele ühiskond, kooli teenistus muutub ühiskondlikeks. Nii peab praegune kool põhjalikult ümber ehitatud saama. Kui pikk wõi lühike nüüd kesk- ja ülikoolis murruaeg on, see oleneb täieste revolutsiooni käigust. Selle järele, kudas keskmised kihid revolutsioonist kaasa wiidud saawad, kui nad ära näewad, et tagasipööramist ei ole, panewad nad koolile uued nõudmised ette.

Mis aga rahwakoolisse puutub, siis astub ta ühes rahwaga järsku uuele teele, saab uueks.

Ja missugune oleks peanõudmine, mis me siin uuele koolile ette paneme?

Anna mulle wõti, millega ma uude ühiskonda pääseks!

Ja kool annab selle wõtme ajakohase kirjaoskamise ja algteadmistena. Ta saadab õpilasi sinnamaale, kus nad endid edasiharides uue eluga sammu pidada wõiwad.

Sihukesel koolil olgu kõige pealt ajakohane käsiraamat, mis kirja- ja keeleõpetamist kergendades ühtlasi järjekindla ja plaaniliku käigu eest hoolt kannaks.

Koolil peaks lugemiseraamat olema. Aga mis on lugemiseraamat? Mida mõeldi sellega enne? Mida mõtleme sellega nüüd?

Lugemiseraamatuks nimetame raamatut, mille abil alg- ja keskkoolis kirjaoskamist õpetatakse. Et aga kirjaõpetamine siin wanemates jaoskondades ja klassides keeleõpetamiseks muutub, siis wõtab kooliõpetaja sellesama raamatu — kui keeletarga — omale juhatajaks, nõuandjaks.

Aga me teame, et lugemist ja kirjutamist õpitakse aabitsast, keeleseaduseid grammatikast. Milleks siis lugemiseraamat? Lugemiseraamat on aabitsa ja grammatika praktikant, kes õppijale keelt omastades õpetaja waewa kergendab ja wähen-dab, s. o. kui lugemiseraamat sisuliselt ja keeleliselt täieste *ajakohane* on.

Wõtame siin Eesti keele ja räägime keeleoskamisest, siis ei mõtle me keelt ega murdeid, mis kunagi minewikus Eestis tarwitatud, waid Eesti keelt tema praegusel arenemise astmel. Kaheksa-aastane laps oskab ju keelt kooli tulles. Aga see on *ema-keel*. Jätaks kool teda keele pooltest selle

astmele seisma, siis ei oleks ta koolist lah- kudes ajakohane inimene, ühiskond ei saaks temaga kudagi läbi; tema keeles puu- duks ajakohased sõnad ja kõnekäänud. Ja me ütleks sihukese kohta: oleks ta parem need aastad rahwa hulgas mööda saatnud! Siis ei oskaks ta küll kirjakeelt, aga oma ühiskondliste tööde ja toimetuste juures ei tuleks tal kunagi sõnapuudust kannatada.

Missugust keeleõpetust soovime sellega praegusele Eesti koolile, on nüüd iseenesest selge. Keeleõpetaja, kes Eesti piiblikeelt tundes Fählmani ja Kreutzwaldi keelekoo- list läbi käinud, ei wõi Tartu uuemas keele- koolis peatama jääda. Ta peab küsima: „Kas wast eestlane, kes Tallinna ja Narwa demokraatlisi ajalehti lugenud, teaduslisi ja poliitilisi kõnesid, referaatisid ja ettelu- gemisi kuulanud ja majandusteaduslisi raamatuid lugenud, rahwakoolilt rohkem ei nõua?“ Kuna Eesti ilukirjandus praegusel momendil ajast mahajäänuks tuleb arwata, siis ei wõi ta ka keele arenemises ajakohast esitust anda. Ilukirjandus ja wiimase aja poliitikakirjandus kokku wõiks praegu selle esituse anda. Rahwuswaheli- sed sõnad, kui ka oma keel, mida Eesti töö- rahwas ja tema ajakirjandus tänapäewal tarwitab, ei ole veel ilukirjandusest läbi kaswanud. Nii siis, Eesti keelega mõtleme siin seda keelt, mida Eesti töörahwas Pöö- gelmani ja Eessaare Aadu ajal tarwitab.

Eesti tööline on praegusest Eesti koolist keelearenemises ette jõudnud. Ärksamad tööliselised wõiwad praegu marksistlist kirjan- dust arusaamisega lugeda, kuna aga Eesti kool ja lugemiseraamat 1850. a. ajajärgus wiibiwad.

Paremlased seletawad tänapäewal: „Kirjaoskamata tööliselised tikuwad juhtiwate kohtade peale, kuna haritud jõud eemale tõrjutakse.“ Mis te räägite, mu härrad! Harilikul ajal öeldakse: walel on lühikesed jalad. Rewolutsiooni ajal aga wõime öelda: wale on hoopis jalutu. Sest mida te eila mustaks nimetasite, seda näitas sündmuste- kõik täna juba walgena, ja ümberpöörduft. Esiti, tööliselised ei ole juhtiwale kohale tik- kunud, rewolutsioon on neid sinna pannud; teiseks, ta pidi neid sinna panema — mitte ainult poliitilistel, waid ka kodanlistel põh- justel.

Tööliselised on kodanliselt kirjaoskajad, po- liitiliselt nägijad. Ja see tuli sellest, et nad endid wäljaspool kooli edasi harinud ja keelatud kirjandust lugenud. Aga wäi- kekodanlane, kes kooliharidust küllalt täie- likuks pidades tunnukellana oma kantselei- lisi kohuseid täitis, ülemusele ustaw oli, on

tänapäewal tõsifõeste ajast maha jäänud, kodanliselt poolpime, poliitiliselt pime. Ta on praeguse momendi kohta kirjaoska- mata.

Heasüdamline wäikeametnik — ilma parteita, nagu ta tihti on — sattub teatud momendil rewolutsioonilisesse waimustu- ssesse ja hakkab praeguste sündmuste põh- juseid ja arwatawaid tagajärgi erapooletult walgustama. Kuid kõige täielikum erapoo- letus ei aita midagi. Ta ei saa selle üles- andega toime, sest et ta majanduslisi ra- matuid pole lugenud ega poliitilisi kõne- sid kuulnud, ei ole poliitikaga pörandaalu- sel wiisil ega awalikult tegemist teinud. Ta ei saa selle ülesandega toime, sest et ta kirjaoskamata on. Astub aga tema ase- mele n. n. arenenud tööline kõnetooli, siis saame tingimata selles küsimuses enam- vähem rahuloldawa seletuse. Mispärast? Ta on oma aines — kirjaoskaja.

Rewolutsioon—see on uue korra esimesed sammud.

Aga uue korra esimesed tegelased tule- wad töökohtadelt, wangikodadest, pöran- daalustest... Kool sihukesi tegelasi ei anna, s. o. kool ei õpeta ajakohast kirjaos- kamist. Ja kui me nüüd kooli ümberloomi- sest räägime, on iseenesestki selge, missu- gust kooli me tahame luua.

Eestlased, kes kooli lõpetanud ja endid edasi harinud ei ole, wõiwad oma Eesti emakeelega ainult kirikus käia, külajuttu lugeda ja ajalehest kodumaa sõnumeid weerida. Rahwaliku ajalehe juhtkiri, kus rahwuswahelised sõnad ette tulewad, on neile arusaamata, ajakohane ilukirjandus igaw, teadusline raamat — raske lugemine.

„Mõtte“ kirjastus mõtleb asjata, kas „Kapitali“ tõlkega rutata wõi wiiwitada. Wiiwitus ei olene temast, waid Eesti luge- wast publikumist. Eesti proletaarlistes kui ka kodanlistes kihtides on inimesi, kes praeguste ilmasündmuste kohta ajaloost teaduslist seletust otsiwad. Ja kes otsiks, see leiaks — selle seletuse Marksi „Kapi- talis“, Hilferdingi „Finans-kapitalis“ jne. Aga kui need raamatud Eesti tõlkes saada- wal olekski, jääks nad harilikule Eesti luge- jale ikkagi arusaamata asjaks.

Selle nähtuse põhjustest wõiks järgmisi, kui tähtsamaid, nimetada.

Eesti keel oli koolis kõrwaline asi, mis igast rewideerimisest wäljaspool seisis; kee- leõpetajad on ise keeles wäga puuduliku õpetuse saanud; keeleõpetaja ei tohtinud ilmalikka — ei ilukirjanduslisi ega teadus- lisi — raamatuid koolis tarwitada: Eesti

lugemiseraamatud ei ole kunagi aja kõrgusel seisnud.

Kool oli pime poliitikawang, kes masinlikult palwetas ja keisrilaulu laulis. Oktoobri rewolutsioon wabastas kõik poliitikawangid, kes Nikolaide, Aleksandrite ja Kerenskite ajal wangi pandud. Kuid kool ei teadnud, et ta waba on. Tema masinlik palwehäääl kajas edasi — kuni rahwawalitsuse esitajad koolikongressil ütlesid, et „sest saab küll; tõuse üles ja pane müts pähe!“

Nii siis. Kool teab, et ta waba on. Kuid wabadus wabaduse pärast . . . ei ole kelle-gile kasulik.

Rahwarewolutsioon, mis maapealsete isandate asemele rahwawalitsuse pani, paneb taewaissanda asemele teaduse ja kunsti. See uus jumal on kõrge ja püha; ta on oma täiuses kättesaamata kõigile, kuid osaliselt kättesaadaw — kõigile. Ta on walgus, mis kõiki awateleda suudab. Kuid awateleda ei saa ta neid, kes kultuuriliselt pimedad — kirjaoskamata.

Siin selgub, kui suured ülesanded, kui pühad kohused on koolil täita; wabastatud kool on rahwa silmaklaas; ainult selle klaasi läbi hakkab rahwas teaduse ja kunsti wäärtust aimama, neid ihkama, nende poole püüdma; siin selgub, kui suur wahe on wana ja uue kooli wahel, wana ja uue jumala wahel.

Wana rahwakool ütleb: kuskil elab juwal; palweta, kui sured, saad tema juurde, saad kõik headused kätte. Uus kool näitab ja tõendab: teadust tema täiuses ei saa sa kunagi kätte; kunsti täiuse jaoks ei ole iga inimene kohane, kui hästi ka tema mõistus ja meeled arendatud oleks; — aga ühe osa teaduse wäärtusest ja kunsti suurus-est saad sa juba tänapäewal kätte, saad tunda — niipea kui esimesed lugemise- ja laulutunnid peetud on.

Ja uue kooli tunnid ongi sihukesed. Õpeained, mis õpilasele huwitawad, õpetajale kerged, käsitatakse wabas õpewiisis õpilase waimujõu kohaselt. Õpilased astuwad nagu trepil, kus iga astmega walgus suureneb, silmaring laieneb. Õpilane tunneb ja aimah õppides, milleks teda kooli saadetud, mida õpetaja temale omastada püüab. Seda enam mõistab ta koolist lahkudes, kudas teadus tema tööd ja waewa lühendab ja kergendab, kudas kunst temale waba aega armsaks teeb, — ja kudas ta koolist saadud algõpetuste waral ennast edasi arendada võib, kudas ta osa saab kultuuri-
rist, mis ühiskond oma arenemisekäigul aastatuhandete wältusel loonud.

Sihukese uue kooli ülemaks hooleks jääb nüüd kirjaõpetamine, s. o. kirjutamise ja lugemise õpetamine.

Kuid algteadmised, mida kool andma peab, ei tarwitse selles kuigi kaua oodata. Niisama kui rehkendusõpetus esimestes koolipäewades algab, tehtakse ka loodus-
teadusega tegemist, kuna õpilasel lugemine weel kaugeltki selge ei ole. Enamaste kõik lapsed oskawad kooli tülles niipalju lugeda, et nad loetawas kirjalpalas, mis mõnest taimest wõi loomast räägib, õpetaja seletuste waral algteadmisi omandada wõiwad.

Aga missugused oleks meie kooli õpe-
abinõud? Missugune oleks, kõige pealt, lugemiseraamat ja teised raamatud? Kas kõlbawad praegused wõi peame wiibimata uued muretsema?

Kindlat wastust siin ei ole. Praegused õperaamatud ei kõlba — kui õpetaja neid masinlikult tarwitab; nad kõlbawad — kui õpetaja neid mõistusega tarwitab. — Kui mõned rewolutsionäärid wiimasel ajal üt-
lewad: heitke piibel koolist wälja! ütleme meie: andke piibele kooli-raamatukogus ausam koht kui „Kampmannile“.

Jeremias ja Jesajas meeldiwad meie eram kui Kampmann, kes kirikupoliitika tööriistana sihiliku raamatumõnituse koku paiskas. Ja kui me ütleme, et praegu-
sed õperaamatud kooli wõiwad jääda, siis ei tähenda see kaugeltki, et kõik, mis nendes leidub, koolitunnis tarwitada kõlbaks. Ei! Et teatud sihilikku ehk sihitut walet kahjutaks teha, selleks peaks õpetaja pikki seletusi andma. Kuid sihukeseks seletu-
seks ei ole koolis aega.

Waba kooli ees on kogu Eesti kirjan-
dus. Wõetagu õperaamatute täiendamiseks, seletamiseks, lugemiseks, näitusteks ja wõrdlemiseks wanematest ja uuematest toodetest, mis keele, sisu ja sõnarikkuse poolest kõige paremad on. Kogu kirjandus saagu lugemiseraamatuks. Weel enam: rahwalaulud ja pajatused, mis weel trüki-
tudki pole, saawad koolis kodanikuõiguse. Õpilane võib jutustada, õpetaja täiendada, seletada. . .

Kuid peame meeles, et aeg piiratud on ja et õpetaja igakord kirjandusest sünd-
said raamatuid üles otsida ei suuda, sündsate lehekülgede märkimiseks aega ei leia. Mõnikord ei wõi ta muud, kui kirjanikku ja raamatut nimetada; ülesotsimine ja lugemine jääb õpilaste eneste hooleks.

Kõige sellega rehkendades leiame, et keeleõpetamises lugemiseraamat tarwilik on. Kudas saame niisuguse raamatu — kes võib ta kirjandusest otsitud lugemis-

test, väljawõtetest, lauludest kokku seada? Seda võib kirjanik-pedagoog-hingeteadlane (psüholoog),—wõi see, kes kõige pealt lapse hinge-elu tunneb.

Koolikirjanikka meil on. Tarwis aga neile aeg ja tööwõimalus kindlustada.

Meie saame ajakohase lugemiseraamatu wõimaluse ja wajaduse järele. Eeltööd, mis wõimalikud ja tarwilikud, teeme kohe ära.

Kooliraamatute kirjastamise wõtame ärimeste käest ära; kõlbmata raamatute trükkimise paneme kohe seisma. Nii näituseks ei wõi me Kampmanni „lugemiseraamatu“ trükkimist enam sel kujul mingil tingimisel lubada. Ei wõi paberit raiasata raamatuks, mis palwega algab, keisri-lauluga lõpeb; ei wõi lastewanematelt raha nõuda piltide ja kirjutuste eest, mille peale rahwas põlgutusega waatab.

Need ja need asjad, kõik tehnikaline korraldus jääb kooliwalitsuse hoolde. Kooli waimline külg, seesmised ümberehitused aga õpcainate käsitajate, õpetajate hooleks. Nemad wõiwad koolile uue elu anda; aga õperaamatud wõiwad pööret kergendada wõi takistada, kuid mitte seisma panna.

Aritmeetika ja geograafia õpetajatel on juba mingisugused „käsiraamatud“ Eesti keeles olemas ja nendega wõib esite läbi ajada; ajaloo õpetajatel aga ei manda küll mingisugust praegustest Eesti „ajalugudest“ soowitada. Need raamatud on ajawale, mitte ajalugu. Kuid see ei raugesta meid. Rewolutsioon, kes kooli wabastas, kes praegu tulekirjaga ajalugu kirjutada suudab, saab ka ajaraamatute eest hoolt kandma.

Kirjaõpetajatele aga tuletame meelde seda pööret, mis meie päewil kirjaõpetamises sünnib.

Endine kool pidas lugemist tähtsamaks kui kirjutamist; eestlane, kes alghariduse saanud, oskab teatud mõttes ikkagi lugeda, kuna ta kirjutamises sagedaste hoopissaa-matu on; nüüdne kool õpetab kirjutamist sama hoolega kui lugemist, — paiguti aga annab kirjutamisele eesõiguse. Seda teeb ta järgmistel oletustel.

Iga inimene ei loe raamatut ega ajalehte; kuid igal inimesel on waja omaksele, seltsilisele ja sõbrale kirjateel oma mõtteid awaldada, arwamisi edasi anda. — See on tõeasi, on ilmaseadus, mida me päewa pealt muuta ei suuda. See muudatus on tulewiku küsimus. Kool, kes seda problemi otustada ei wõi, teeb mis ta wõib.

Leiab kool õpilase, kellega ta l u g e m a - õ p p i m i s e s kaugele ei saa. kelles ta raa-

matu järele huwitust äratada ei suuda, — siis ei tunnista ta teda weel ühiskondliselt kurtummaks, waid teeb kirjutama õpetamises katseid edasi.

Kõik need, kes lugemiseraamatuga tegemist teewad, kes lugemise ära õppinud, — ei saa raamatulugejateks, — kuid kõik nad saawad kirjasajateks ja kirjasatja-tekts.

Nähtust, et inimene, kes trükkisõna wastu eluaeg tuimaks jääb, isiklise kirja wastu huwitust tunneb, on tegelik elu osalt seletanud. Kuid need ega psüholoogilised seletused ei käi selle kirjutuse ülesannete hulka. Uue kooli kirjaõpetajal tuleks selles küsimuses ühiseluliste nõuete pärast ära teha, mis wõimalik, nagu eespool tähendatud.

Nii siis. Me tunnistame kooli — eestkätt rahwakooli — uueks. Me teame, et ta muudetud on, kuigi me õperaamatuid üle öö muuta ei wõi, kuigi kooliõpetajad need-samad isikud on, kes eila ja enne.

Neile, kes kooli uuenduse sisse ei usu, enne kui kõik tagurliised õpetajad koolist lahkuwad, ütleme külma rahuga: wedage siis Wenemaalt kõik elanikud wälja ja tooge uued asemele, — sest Stolõpini nuudialused ei wõi ometi Wenemaad ümber luual

Kuid see keerdküsimus ei olegi nii keeruline: Rewolutsiooni wõidud ei olene rewolutsiooniliste parteide liikmearwust ega sellest, kui palju neil „seltskondlikes“ asutustes poolehoidjaid on, waid rewolutsioonilise masse (rahwahulkade) ja tähendatud parteide wahekorra-st. Juutiwate parteide poliitikasihi ja masse wajaduste kokkukõla on—rewolutsiooni wõidupant. Oktoobrī lõpul oli haritud ringkondades ja kõigis riiklikes asutustes Kerenskil palju rohkem poolehoidjaid kui enamlastel. Kuid Kerenski langes, enamlased tõusid. Ja nüüd, kus pahempoolsed sotsiaalrewolutsionnäär-id—rohkearwuline haritlastekiht—enamlastega ühinenud, ei wõi rewolutsioonikäigus „kirjaoskamise kriisest“ enam juttugi olla. Kui praegu haritlased oma tõrkumise-ga loodawad rewolutsiooni takistada, siis eksiwad nad.

Praeguse momendi põnewus seisab rahu ja sõja küsimuses. Sõda on waherahuni raugenud, rahvusline wõitlus halwatud, aga rahvuswaheline, klassiwõitlus meeleheitmiseni halastamataks muufunud. See, kes Ukrainas ja Doonimaal rahwawalitsuse wastu mässab, ei ole Kaledin ega Kornilow, waid Wene kodanlus, keda rahvuswaheline Euroopa-Ameerika kapital sõnaga julgustab ja teoga toetab.

Kui lugu nii on, siis ei olegi meil peale klassiwõitluse põnewaid küsimusi. Sest rewolutsioon ei olegi muud kui klassiwõitlus oma terawamates wormides.

Kuid see klassiwõitlus ei wõi ligematel päewadel lõppeda. Lõpuliku wõidule hakame alles siis liginema, kui Õ.-Euroopa töörahwas Wene eeskujul kapitali wõimu murrab.

Ja ta murrab selle wõimu. Teist teed ei ole. Kapitalide kätte wõim jätta, see tähendab — uueste sõdima hakata, sõdida ilma otsata.

Kuid wõimata on „1914“ „1918.“ asemele panna, wõimata on ajalugu ümber pöörata, wõimata on miljonilistele sõjawägedele seda sõjawõimu tagasi tuua, mis seal 1914. a. oli, ja mida 1917. a. sealt lõpulikult kustutas. Wõimalik on ainult mõnda wäeosa üles kihutada, paiklikku pealetungimist teha, s. o. katset teha rahwuslise waenu kihutusega klassiwõitlust, rahwuswahelist töölisteliikumist takistada, nagu Kerenski seda juunikuus tegi. Aga see ei oleks enam sõda, waid ikkagi klassiwõitlus.

Nii siis, meie ees seisab ainult klassiwõitlus — sõda rahwa ja kapitali wahel, klassiwõitlus, mis 1918. a. loodetawaste kiirelt areneb ja lõpulikku wõitu lähendab.

Ja see wõitlus ei wõi ainult tööliste ja wabrikantide, mõisnikkude ja moonakate wahel areneda, see wõitlus tungib kõikidesse kihtidesse, lõhub kõik kihid kaheks leeriks, lükkab ühed rahwa, teised rahwa-waenlaste poole — arendab iga päewaga, iga tunniga rewolutsiooni käiku.

Nii sündis see raudteelaste, nii postiametnikkude juures. Niisugune lõhe tekkis ka Wene kooliõpetajate keskel juba lõppenud aasta nowembrikuus. — Kui Eesti kooliõpetajad detsembri lõpul ühed ühte, teised teise saali kogusid, ühed kodanlisi, teised rahwalikka resolutsioone wastu wõtsid, siis ei olnud see midagi muud, kui klassiwõitlus.

Nii ei wõi enam küsimist olla — kas uue kooli loomises rutata wõi rahuküsimuse lahendamist oodata. Rewolutsioon on koolini jõudnud. Edasi täie jõuga! Edasi rewolutsioonilise rahwaga!

Distsipliniküsimus Ameerika koolides.

J. Kiltwet.

Meil Wenemaal on koolielus distsipliini küsimus üsna tähtsa koha peal. Noortel, algajatel kooliõpetajatel, tuleb mitmel paljugi kibedaid silmapilke üle elada, enne kui nii kaugele jõuawad, et nimetatud küsimus neile enam suurt muret ei sünnita.

Eeskujuliseks distsipliiniks peetakse mitmelgi pool niisugust, mille juures õpilased klassis tunni ajal nii waiksed on, et kuulda wõib, kui nõel maha kukub wõi kärbes toas lendab. Sarnase distsipliini juures on kooliõpetajal muidugi jutustada, seletada ja õpilasi küsida kerge, kuid mõne kooliõpetaja juures wõib niisuguse ideaalse klassi distsipliini lahoidmise abinõuks olla alaline hirm, mida laps oma kooliõpetaja ees tunneb ja mis temale kas toore ümberkäimise läbi wõi walju karistuste najal sisse on istutatud. Wiimasel korral peab ütlema, et siin kooliõõ ohwriks on toodud distsipliinile, sest missugune waimline töö on eduliselt wõimalik hirmu mõju all, hirmu juuresolekul. Kaswatus ja hingeteadus tõendawad weel, et peale enam-wähem korralise töõwõimaluse riisumise sarnane hirmu-tunne lapse peale ka kaswatamise mõttes halwawat mõju avaldab.

Weel on teine nõudmine, mida õige paljud kooliõpetajad oma õpilastele ette pane-

wad ja mis õiguse pärast ka distsipliini hulka kuulub. See on nõudmine, et lapsed istugu, kui nad mitte kirjutamisega ametis ei ole, oma koha peal wõimalikult liikumata paigal, teatud kooliõpetaja ilutundele wõi mõne muu nõudmisele wastawale poosis, ja niiviisi terve tund. Sarnane nõudmine tuleks küll ilma mingisuguse „kui“ta hukka mõista. Siin küsige arstilt, kui kasulik see lapse terwisele on, kui tema, olgu ka kõige eeskujuliseama koolipinkide ssteemi juures, terve tunni ilma liikumata ühes ja selle ssamas seisendis paigal istub. Meil ollakse wane-mates klassides selles küsimuses küll wabamas seisukohas, kuid just alama klassi õpilaste juures on niisuguse korra mõju suurem. Kui meie koolides rohkem tutwamaks saab ja lugupidamist leiab nõندانimetatud laboratooriumi õpetiis, mille juure wast edaspidi peatama jääme, siis muidugi kaob ülemal-kirjeldatud nõudmine kooli distsipliini normide hulgast iseenesest.

Tahaksin siin lugejaid tutwustada lähidalt mõnes joones distsipliini ja korra küsimusega Ameerika koolides, mis muu seas näitab, et distsipliini wõib ka teistsugusena ette kujutada kui ülemal kirjeldatud. (Ameerika kooli-oludega ja sisseseadega tutwustamiseks juhi-

me soovijate tähelepanemist E. Janshuli raamatu „Американская школа“ — 6-es trükk 1917. a.—, mille järele eelolewad teated on (võivad).

Eurooplasele, kes külalisena Ameerika rahvaskooli klassis tunni ajal viibib, paistab kohe silma laste waba istumise poos. Koolipoiss, kellest wõõras arwas, tema poosi järele otsustades, et tema millegist muust, kuid mitte kooliõpetaja seletusest, unistab, andis kooliõpetajale wiimase küsimise peale wastuse, mis tunnustust andis tema kõige sügawamast tähelepanelikust kuulamisest. Sest lubatakse ka tunni ajal, kui temal selleks isu on, üles tõusta ja oma naabri käest küsima minna raamatut ehk muud õpeabinõu, jälle waadata mõnda asja, mis sellel minutil tema huwitust äratav (wõrrelge L. Tolstoi waba koolimõttega). Kas just sarnast wabadust igas koolis lubatakse, ei tea ütelda, kuid klassis, millest juft, tõusis tunni ajal poiss üles ja läks waatama, mitu kraadi näitab soojamõõtja seina peal (Ameerika koolides pannakse teatud temperatuuri kõrguse peale klassitoas suur rõhku); peale selle läks tema oma kohale tagasi, ilma et ta teisi oleks seganud. Niisugune waba liikumine on ka sellepärast seal rohkem wõimalik kui meil, et igal lapsel oma päralt üksi koolilaud pingiga on. Ka klassist wälja käiwad lapsed tarwiduse korral ilma küsimata, kusjuures wäljamineja enne oma nime seinatahwi peale üles kirjutab; tuleb nimetada, et seal klassi seinad kõik tahwitiga kaetud on, missugune nähtus ka meil järeltegemist peaks leidma.

Kooliõpetajad seletawad, et uad kõige pealt selle eest hoolt kannawad, et laps koolis omale teise kodu eest leiaks. Ümberkäimine lastega on pehme ja sõbraline, laste waigistamise abinõud pehmed, kuid nende kaasas käib asjakohane tõsidus, teadwus korra pidamise, distsipliini tarwiikkuse üle. Kehalised karistused on keelatud, mitte ainult peksmine, waid ka nurka ja põlwili panemine, ilma lõunata jätmine ja teised. Peksu küsimuses näib, et ameeriklased lähewad wälja Rousseau õpetusest, mille järele laps loomu poolst on rikkumata ja hea, kuna neis maades, kus kehalised karistused weel tarwitusel on, nähtawaste ristiusu õpetusest pärispatu üle kinni peetakse (inimene sünnib rikutuna). Sellepärast lubawad ameeriklased ette wõtta kehalist karistust olude läbi wäga rikutud laste juures ja sedagi wanemate ehk ülema kooliwalitsuse nõusolekul. Kaswatuse teaduse ajakirja toimetaja Barnes ja professor Stanley Hall arwawad, et peks siiski harukordadel, nagu haigele õige kõwa

ja, wõib olla, kihwtiga segatud rohi, ette kirjutatud wõib saada, kui sarnane karistus lapsele tema õiglusefunde wäljakutsumise otsarbeks sünnib.

Karistusena on lubatud last jätta kooli istuma peale tundide kahe- kolmekümneks minutiks, kuid sellejuures ei anta lapsele kunagi trahwiks kirjutamise, õppimise ega mõnda muud koolitõõd. Ei pea koolitõõd mitte pidama nii alatuks, et sellega last trahwima hakataks. Koolitõõ peab olema lapsele rõõmuks, mitte nuhtluseks. Lisan juurde, et Wenemaal selles küsimuses teistsuguseid waateid leidub.

Korda peetakse koolis mitte karistamise abil, waid sellega, et iga wõimalust korraldumiseks ära hoida. Wiimaseks otstarbeks tuleb hoolt kanda, et lapsel tõõ hnwitust ärataks ja et temal klassis ikka oleks tõõd. Et aga alamates klassides laps tõõs sagedat waheldust tarwitab, sest et tema näituseks kaua kuulata ei jõua, siis on olemas klassis wäga sagedane tõõ wahetus: paarkümmend minutit kuulata ja wastata ehk küsida, peale selle tõõ, mis käte liigutustega ühenduses. See asjaolu laseb arwata, et meie rahvaskoolides kahejaoline klass ühe kooliõpetaja juhatusel ka tulewikus, wähemalt alamates klassides, küllalt elujõuline suudab olla.

Kooliõpetaja ei kutsu kunagi lapsi toore ehk walju tooniga korda pidama. Üleüldse katsutakse hoida eemale üleüldistest hüüetest, mis terwet klassi korrapidamisele kutsub, sest see laseks juba lapsi arwamisele tulla, et kord klassis halb, missugune teadmine korraldumisele, iseäranis üleannetute laste poolt, weel rohkem kaasa aitab. Klassi korda parandatakse nii, et lapsed seda sugugi ei märka. On aga üksikuid eksemplaare, kes tõepoolest terwet klassi tõõwõimalust segawad, siis ei lase kooliõpetaja tema päralt mitte wäheneda terwet klassi tõõ resultaatte, waid saadab poisi klassist wälja koridori, kus wiimane seni viibib, kui ta ennast parandada lubab,—määr, mille wastu tõepoolest midagi ütelda ei saa.

Et näha, missugusi karistuse wiisid Ameerikas tarwitatakse, toome ühe kooli direktori poolt awaldatud teated. Esimene aste: igal õhtul peab poiss tooma koolijuhatajale kirjaku tunnistuse oma allkirjaga, et tema ülespidamine nimetatud päewal on olnud rahuldaw. Teine aste: seesamane, kuid kooliõpetaja allkirjaga (sarnasel korral, kui kahelda wõib, kas lapsel selge on, missugune on rahuldaw ülespidamine). Kolmas aste kõige waljum ja harwa ette tulew: lapsele keela-

takse ära kõneleda oma kaasõpilastega nädala wõi poolteise jooksul.

Wiimasel ajal on Ameerikas mõned kooliõpetajad sellele arwamisele tulnud, et ka laste kas sosinal ehk tasase häälega tunnis tehtawa töösse puutuwa rääkimine õpetunni ajal lubatud on (arwatawaste küll wist mitte siis, kui kooliõpetaja midagi seletab), kui aga sarnane jutuaajamine teisi ei eksita. Mõned lähewad weel kaugemale ja lubawad sarnast jutuaajamist klassis ka siis, kui see teisi eksitakski. Põhjenduseks toowad nad selle arwamise, et laps peab harjuma tööd tegema igasugustes tingimistes, sest elu ei paku alati kohast olukorda töö tegemiseks. Kodugi juba tuleb lapsel sagedaste niisugustes tingimistes töötada. Niisugune wabadus ei andwat aga mingid halbu järeltusi; kooliõpetaja wäljaminekul klassist tunni ajal teewad lapsed oma tööd edasi, nagu tema juuresolekulgi. Niisamuti ei olla laste järelewaatamist tarwis wahtundidel, lapsed ise peawad korda: sest on küllalt, et neid endid korrapidamise asjas usaldatakse.

Nii Ameerika kool. Muu seas paistab silma ülemaltoodud kirjeldusest, et kooliõpetaja oma koolilast mitte ainult ei õpeta ja ei armasta, waid ka teda austab, temas nähes

tulemast riigi kodanikku ja temaga ümber käies samase lugupidamisega, kui täieealisega.

Tuleb weel tähendada, et ülemaltoodud read on ainult tutvustamiseks, ja ei pea mitte arwutama, et kõik see, mis on võimalik ühe rahwa juures, otsekohest järeltegemist peaks leidma teise juures. Seda mitte kuid meie ei põlga ka mitte seda, mis teise rahwa kooli distsipliinis meie oludele wõiks wastata. Ja kui kusagil koolis kellegi kooliõpetajal kord ja distsipliin niisugusel, mis, mitte täitsa ei ole kokkukõlas wana, nii ütelda, traditsioonilise distsipliini normidega, siis ei pruugi arwata, et just sellepärast ka kooli halb on. Kord ja distsipliin olgu sarnased, et kooli ja kaswatuse töö nooresoo juures oleks edurikas ja oodatud wilja kannaks. Niisugune distsipliin kooliõpetajal selle üllesande täitmise võimaluseks on, see on juba tema oma asi.

Nii siis wõiwad kahel kooliõpetajal olla peensustes lahkuminewad waated distsipliini küsimuses. Wiimase asjaolu ja muidugi ka kaswatuse wormide ühtluse otstarbel ongi tarwis, et rahwakoolis, wähemalt alamates klassides, oleks maksew õpetamises mitte õpetajate, waid klassi süsteem — kooliõpetaja õpetagu ainult ühes klassis ja selle juures kõiki õpetajaid.

E. T. Kooliwalitsuse koostumise profokollist № 1 8. jaanuaril 1918. aastal.

Eesti Tööraha Kooliwalitsus seltsimeheliku wahekohtu asja kooliõp. Iw. Waga ja M. Kergi wahel läbiwadates ja seda kirjalliku materjali tarwitades, mis seltsimeheliku wahekohtu poolt temale edasi antud, leidis:

1) M. Kergi Nõmme kroonu algkooli õpetaja ametist tagandamine ei ole seaduslisel alusel sündinud järgmistel põhjustel:

a) nimetatud koolinõukogu walis M. Kergi üheks õpetajaks kooli parallelklasside peale ja pani walitud kandidaadi inspektorile kinnitamiseks ette. Inspektori teadaanne aga, et parallel-klassid pole weel kinnitatud ja M. Kerg ülemaale poole kinnitamiseks ette pandud pole, ei wõi koolis faktiliselt töötawa õpetaja lahtilaskmise põhjuseks olla, liiategi siis, kui seda tähele panna, et sarnased tagant-järele ametisse

kinnitamised sel ajal harilik nähtus oli ja et inspektori otsekohene keeld puudus.

b) koolide ülewõtmise ajajärgul koolisid ülewälpidawad asutused wõtsid koolid üle ühes kohale jäetud inwentaari, ruumide ja õpetajadudega.

2) M. Kergi korterist wäljatõstmise juures ei toimetanud Iw. Waga mitte ametiwennalikult, selles asjas miilitsa abi tarwitades.

3) M. Kergi laimamine puude warastamise asjus Iw. Waga poolt on põhjendamata, sest tegelikult olid puud koolile mu-retsetud.

4) Süüdistused, et Iw. Waga M. Kergi taga kiusanud ameti asjus ja Iw. Waga ärilised ettewõtted koolitööd takistanud — langewad ära tarwiliku tõendawa materjali puudusel.

Konstateeritud fakte tähele pannes, otsustab E. T. Kooliwalitsus: Iw. Waga asi Eesti III kooliõp. kongressi Täidesaatwa Komitee, kui korporatsiooni esitajate kätte anda põhjusemõtteliseks otsustamiseks — kas võib Iw. Waga veel kooliõp. ametist

edasi pidada. Kui ja, — kas siis endise kooli peal.

Eesti Tööraha Kooliwalitsuse liikmed:
Ar. Wallner.
J. Mägi.
Tauts.

E. T. Kooliwalitsuse koosistumise profokollist № 3.

Endise Kurna walla kooliõp. M. Neumanni asjast selgub, et M. Neumann süüdistab Kurna end. wallawalitsust järgmises:

1) Tema, M. Neumanni, seadusevastalises asetäitja kooliõpetaja koha pealt tagandamises;

2) Kurna mõisa poolt maksetawa palga osa, 130 rbl., Tallinna linna kassas kinni panemises;

3) M. Neumanni korteri üüri, mis sõjawäelased Kurna wallale maksnud, 25 rbl. 50 kop. suuruses iga kuu, enesele pidamises;

4) Kooliruumide lukustamises suwekuudel, mis temalt, M. Neumannilt, võimaluse wõtnud suwel kordamise-kooli pidada;

5) Hooletus kooli eest hoolitsemises: puude puudus, lagunened ahjud ja m.

M. Neumanni ja Kurna wallawalitsuse tüli asjus annab aru E. T. Kooliwalitsuse liige J. Tauts, millest selgub:

1) Kurna wallaw. on M. Neumanni wastu eitawale seisukohale asunud lastewanemate mitmekordsete kaebuste puhul, et Victor Neumann (poeg) koolitööga korda ei saa ja M. Neumann ise, kui faktiliselt wastutaw kooliõpetaja, koolist sagedaste puudub. Samasugune lugu on olnud M. Neumanni tütre Agathega, kellele wallaw. on lubanud mõne päewa oma isa aset koolis täita, kui V. Neumann (poeg) jäädawal Kurnalt lahkus. M. Neumann on aga sagedaste, kooli oma alaealise (16 a.) tütre Agathe kooleks jättes, pärast poja Victori lahkumist Kurnalt, koolitööd ignoreerinud — äriliste ettewõtete tõttu: sagedased koolist puudumised, hiljaks jäämised, enne tundide lõppu äraminemised jne. Sarnasel tingimistel on arusaadaw awaliku rahwa-koosoleku otsus pärast weebruari rewolutsiooni (8. märtsil 1917. a.), mis Kurna walla elanikkude ja M. Neumanni wahelkorda iseloomustab: „Kurna walla asetäitja kooliõp. M. Neumanni ametist

lahtilasta, sest et tema koolitööst sugugi ei hooli“.

Kurna wald walis kooli peale 29. sept. 1917. a. uue kooliõpetaja, sest et tolleaegne rahwakoolide inspektor walla otsuste ärakirjade peale M. Neumanni asjus, mis 29.VII—16. a. ja 24.XIII—17. a. temale saadetud, ei wastanud. Sarnases seisukorras peab wallal moraalne õigus olema enese teada lahtilastud kooliõpetaja asemele uut walida.

2) Et sarnastel tingimistel wald ei arwanud võimaliku olewat M. Neumannile palka maksta — on esimese loomulik järeldus. Linnawalitsus pidas, 130 rbl., Kurna mõisa poolt maksetawa palga ise kinni, kui Kurna wallaw. ametliku kirja koolilude kohta oli kätte saanud.

3) Et rekwireeritud wallamaja üüri wald wastu wõttis — on loomulik. Et aga wald üüriraha M. Neumannile wälja ei maksnud, seks olid wallal ülemalnimetatud põhjused. Üürnikud-sõjawäelased olid wallaw. kapt. Kutscherowsky poolt peale sunnitud, sest et ruumid tühjad seisid. Et Neumannil põhjusemõttelikult midagi üürnikute wastu koolimajas ei olnud, näitab see fakt, et tema, Neumann, üürilised-sõjawäelased oma ruumidesse tagasi wõttis teenimise mõttes, kui wiimased olid sunnitud kooliruumidest komendandi käsu peale lahkuma. (10./XI 17.)

4) Et wallawal. suwel, kui Neumann Nõmmel oma suwemajas elas, kooliruumid lukus pidas, — on loomulik. Suwekooli pidamise puhul oleks wõinud ju M. Neumann wallaw. wõtnud wõtta, mida aga Neumann ei teinud.

5) Ahjuküttest on 2—3 korda koolis puudus olnud, kuid seda puudust on wald iga kord pea kõrwaldanud. Neumann ise aga olla koolipuid Nõmme suwemaja juurde wedanud.

6) Oma asju (mööbel ja muu majakraam) ei ole M. Neumannile keegi kee-

lanud koolimajast ära wiia. On isegi käs-
tud ära wiia.

7) Kooliõpil. arvu vähenemisest Kur-
na koolis M. Neumanni ajal (30 laps. kuuni
3—4 lapseni) võib järeldada, et M. Neu-
mann soovitaw kooliõpetaja ei olnud. Mis
puutub sellesse M. Neumanni väitesse, et
lastewanemate suur enamus (2/3) olla tema
kohalejäämist soowinud, siis selgub end.
Harjumaawalitsuse Harid. osak. juhataja
Martinsoni uurimisest koha peal, et M.
Neumann olla kooliõpilasi lasknud miski-
sugusele paberile wanemate nimel alla kir-
jutada, — arwama peab palwekirjale, mis
inspektorile saadeti lastewanemate palwe
näol, et M. Neumann ametisse edasi jäetaks.

Aruande ütleb E. T. Kooliwalitsuse liige
nende dokumentide põhjal kokkuseadnud
olewat, mis Harjumaal Tööraha Wal. Täi-
des. Komitee Hariduse osakennalt ja Tal-
linna linna Hariduse Komisjonilt saadud.
Peale selle on aineiline raskus end. Harju-
maa omawalitsuse Harid. Osak. esimehe
Martinsoni aruandel, kes asja koha peal
uurimas käinud.

E. T. Kooliwalitsuse liige J. Mägi tä-
hendab omalt poolt, et praeguses Kurna
wallakoolis 3—4 korda õpilasi rohkem on,
kui M. Neumanni ajal, s. o. läinud õpeaas-
tal (1916/1917 a.).

J. Tautsi aruannet ja J. Mägi märkust
ära kuulates, otsustab E. T. Kooliwalitsus:
M. Neumanni nõudmised ja süüdistused
Kurna wallawalitsuse vastu leitakse mitte
küllalt põhjendatud olewat. Wastusüdis-
tuse materjali põhjal otsustab E. T. Kooli-
walitsus Neumanni asjus pöörduda III koo-
liõp. kongressi Täidesaatwa Komitee poole
küsimusega: kas võib M. Neumann kooli-
õpetaja ametit edasi pidada? — Peale selle
kohustab E. T. Kooliwalitsus M. Neumanni
kooliwarandust, dokumenta ja kooli pitsa-
tit Kurna wallanõukogule ära andma, 20.
jaanuaril 1918. a.

E. T. Kooliwalitsuse liikmed:

Ar. Wallner.

J. Mägi.

J. Tauts.

Kodanlus, rahvus ja iseseisvus.

Kodanlased armastawad endid ainuõi-
geteks rahwusekandjateks pidada ja esine-
wad rahvuslastena. Kodanlus ja rahvus-
lus on saanud ühte ja sama tähendawaks
mõisteks.

Me wõtame omale siin siiski julguse
tõendada, et kui see meie rahvuslastest ko-
danlastest oleks ära rippunud, Eesti rah-
wuse küsimus oleks küll juba ammu olnud
ära otsustatud, kuid niisugusel kujul, et
Eesti rahwust ei oleks enam olnud. . .

Me teame, et aadeli ja kodanluse rah-
wuse küsimus tegelikult tähtis ei olnud,
waid ainult oma aineiline hea käekäik. Me
teame, et nimetatud kõrged ringkonnad,
kes endid rahwa kwintessentsiks peawad,
tihti peale nii tõuliselt kui meele ja keele
poolest esitatud rahwale on wõõrad. Kes
ei teaks, missugused rahwuse waleesitajad
on olnud Wenemaal Romanowid ja hulk
muid mõisnikka. Niisuguste ringkondade
eraldamine rahwast juba keele läbi, —
mis rahwusele nii tähtis tundemärk, — on,
nii Wenemaal kui mujal, üleüldiselt tuttaw.

Meie rahwa „ülemseisus“, wähearwu-
line suurkanlus ja jõukad haritlased, on
otse seepoolest tuntud, et nende süda alati
„ühe wõõra rahwa“ poole kippunud, nende

perekondades wõõras keel ja meel on walit-
senud. Ka need, kes meile klassikalistena
rahwuslastena tuntud, on suurelt osalt selle
wõõra keele kammitsas olnud, nende järe-
talijad aga suurelt osalt wõõraste rahwu-
sesse kadunud.

Pea samasugust kadumise protsenti wõi-
sime ka iga teise Eesti haritlase ja kodan-
lase perekonnaloos näha. Rahwa ees osalt
rahwuslastena tuntud, ei olnud nad seda
oma koduses ja eraelus mitte, nad ei jaksan-
ud oma perekonnaski, omawahelises läbi-
käimiseski Eesti keelt läbi wiia. Mäletan,
kudas umbes paarikümne aasta eest, noo-
remehena, suurel laulupidul aukartusega
lähenesin kolmele muusika- ja laulamehele,
et näha ja kuulda, kudas kolm kuulust
Eesti meest oma wahel Eesti keelt kõnele-
wad, ja pidin sügawa kurbtuse ja pettuse-
ga kuulma, et kõik kolm kuulust suguwen-
da oma wahel — ikkagi wõõrast keelt kõne-
lewad. . .

Kui nüüd pilku heita Eesti wäikekoda-
luse peale, siis leiame siit pereka osa linna-,
maa-alewite- ja mõisarahwast, kes „saksa“
teenides Saksa keele kätte õppinud ja ka
osalt selle keele läbi leiwakannika otsa pea-
senud, kaupmeestena, majaperemeestena,
„antwärikidena“ ja muude „antsantsaka-

tena“ rahwale selga pööranud ja „kõrgema kultuuri“ poole tüürinud. Rahwas on neid „kadakasaksteks“ ristinud, ja kuigi neid meie rahwuslised kodanlased rahwa keha küljest maha löiganud, et oma häbi warjata, on need „kadakasierid“ siiski kõige paremaks näituseks, kui suur rahwuse aatekandja, jutumärkides, on meie kodanlus.

Neil päewil esines see meie kodanlus, meie rahwusepeastjad jutumärkide wahel, isamaa peastmise proektiga: kuulutada Eesti iseseiswaks.

Kes wõiks olla Eesti iseseiswuse wastu?

Euroopa Nõukogude Wabariik.

Rahwuswaheline proletariaat wirgub juba imperialistlisest kunstunest, kus ta keha kallal kapitalistlised löikearstid hirwitades puresid, täites weretawa lihaga oma kolemaid suurtükkka.

Rewolutsioonilise-sotsialistilise kewade sündiwus läänes, keskwoimu kriisis jne. seab Euroopa proletariaadi silme ette sama otsuse järgi kisendawa küsimuse, mis omal ajal Wene seltsilistelegi: kellele juhtiwus riigis jätta?

Pole raske ette näha, et küsimus Saksa-, Inglismaal ja Austrias nii ehk kaudseltki nii, nagu kord Wenemaal, otsustatud saab. Nagu minewikus meil, nii jaguneb ka läänes nüüd sotsialdemokraatia kahte iseradu tallawasse leeri; üks esineb fanaatiliste teoretikutega koguna, teine — rewolutsioonist endast tingitawa reshiimi ideoloogidena, tööliste saadikute nõukogudega eesotsas. Wien, Budapest, Warsaw, — neis kolmes pealinnas on nõukogud juba olemas. Inglismaal, Saksamaal, Rootsis ja Italias tehakse jõulikka katseid nende elussekutsutamiseks, teostamiseks.

See pole paljas juhus ega järgiahwimine Wene eeskujule. Ei. See on sügawa proletaarilise liikumise seesmine nõue, tarbe.

Lääne-Europas, kus haridus-kultuuriline surwe tuntawam, on hoopis hõlpsam kõdunewa parlamentarismi põhimõtteid wälja uhtuda kui meil, Wenemaal, kus rahwa arusaamine ja mõiste kõigiti naelatud ja ahelates rabeles. Poolisewalitsuslik monarhia, nagu Preisimaa; müüdaw, wooru- seta Prantsuse wabariik; „waba“ monarhia, nagu Inglismaa, — need kõik pühib tõusew proletariaat sootuks, seades asemele *tööliste ja soldatite nõukogud*.

Kuid niisama wähe kui Eesti rahwal oli oma rahwusepeastmiseks Eesti kodanluse abi waja, tarwitab ta selle abi oma iseseiswusesaamiseks. Eesti on juba rahwuslise iseseiswuse töörahwa wõidu läbi kätte saanud ja sammub sotsiaalsete uuenduste teel töörahwa kasude kohaselt edasi, hoolimata kõikide kodanlaste ja nende sabarakude wastutöötamisest, kes Eesti rahwuse all ainult oma klassi näewad ja Eesti iseseiswuse all Eesti kodanluse wõitu töörahwa üle. Rahwuse küsimuses on Eesti töörahwas alati järjekindlama ja selgema sihi- ga olnud, kui rahwuslusega kelkiw, aga wõõrsile piiluw kodanlane. R. W.

On weel üks küsimus, mis käesolewa silmapilgu peale ei jäta nähtawat mõju awaldamast. See küsimus on — luua *rahwuswaheline nõukogude wabariik*.

Kodanluse ideoloogid ja nende lähemad welid sotsiaal-äraandjate killast esinesid ammugi juba „Kesk-Euroopa“ lipukirjaga. Neile läks seda proletariaadi isukaks õgimiseks waja, mitte muuks. Muid sihte ei olnud, ei wõinudki olla.

Parajusmeelsed sotsialistid, kes „humani- siliselt“ üles keerati, mõtlesid Euroopa ühisriikide kawa wälja. Nad ei näinud ega mõistnud, et tekkiwad kapitalistlised Euroopa ühisriigid oleksid wõimsaks imperialistlikeks trustiks kujunenud, mis kahe teise trusti — Ameerika ja koloniide-rohke Jaapani — wastu sihti.

Nüüd, kus punane Wenemaa *me* riik- lise wormi omandanud, ei wõi sellest kõigest enam juttu olla. On selge, et juba praegu riiklise korra worm Euroopas lahendatakse, ja nimelt: asutatakse suur *föderatiivne Euroopa Nõukogude Wabariik*.

Selle hüüdsõna all läheb *walgusele* terve Euroopa rõhutataw klass.

Meie ei kahkle põrmugi, et tarwilisel korral poolkodanlised *Ukraina* ja *Soomemaa* meiega ühes tulewad, ühe ja sellesama pere liikmeks saawad.

On jõudnud ajajärk, kus enam kõhklemisel maad pole. Tarwis esitada üksi konkreetseid plaane, konkreetset tegewust, konkreetseid hüüdsõnu. Ja üheks peahüüdsõnaks saagu proletaarilise rewolutsiooni käigus:

Elagu Euroopa Nõukogude Wabariikt

Kas õpetaja või kooliõpetaja?

Kuidas peaks kooli õpetuseandja nimi õieti olema, — selle üle on Eestis endistel õndsafel aegadel nii mõnigi kard juttu tehtud, isegi ajakirjanduse weergudel. Täniini on meid nimetud nii, kuidas keegi soovis või kuidas „suured saksad“ heaks arwasid meid nimetada: koolmeistriks, koolitajaks (Läti-skolatajs), õpetajaks — teatud murrakus, kooliõpetajaks, j. n. e. Asi on isegi kurioosumiteni ulatanud — pastor Bergmanni „Schulpastori“ lugu „kooliõpetaja“ sündimise ajajärgul. Kas aga palju kohasem ja ladusam ei oleks meil kooliõpetaja asemel „õpetaja“ tarvitusele võtta, nagu teistes keeltes: Saksa-Lehrer, wene-учитель, Soome-opeettaja ja n. e. Nimetus „õpetaja“ oleks mõistele enesele wastawam, tabawam: õpetama — õpetaja, opeettama — opeettaja, учить — учитель j. n. e. Ühtlasi muutuks sõna lühemaks. Soome naisopeettaja asemel tarvitaksime Eestis õpetajanna.

Mis puutub sellesse, et täniini postorid end selle nimega nimetanud, siis jäägu see patt (mitmenda Moosese käsu wastu — seda nad peaks ise teadma) nende sõdametunnistuse peale. Usukuulutajatele nime anda, — ei ole meie mure. Meil teeks see wähe peawalu, kas nad end pastoriks, kirikisandaks, hingekarjaseks, „ausaks isaks“ („Läti-zeenigs tehws“) või pühaduseks ise nimetama saawad, kui nad aga muu „õpetaja“ nime peale ei pretendeeri.

Ei saa tähendamata jääta, et Tallinna linna algkoolide õpetajad on selle nime tegelikult maksma pannud: ma mõllen siin kohal esimese õpeaasta poole koolitunnistuste peale, kus „kooliõpetajate“ asemel seisab — õpetajad.

— J. T. —

Kooliõpetajate
häälkandjal

„EESTI KOOLIL“

on luba enesse koolielusse puutuwaid kuulufusi mahutada. Kuulufuste hinnad on niisamasugused, nagu „Eesti Teatajaski“.

Naiskooliõpetaja

leiab koha wallakooli. Sigemaid teateid annab W. Buck, Pala
Фональ, чр. ст. Катеринень.

Eesti Töörahma Koolivalitsus

ühes

Kooliõpetajate kongressi Täides. Komiteega

annab

1. jaanuarist 1918. a. ükskord nädalas

kasvatustulist ajakirja

„Eesti kooli“

wälja, mille ülesanne on Koolivalitsuse Täidesaatwa Komitee tegewust koolitegelastele tutvustada ja kasvatust-haridustlisi probleeme harutada.

Kooliõpetajate majandusline ja õigusline olukord leiab „Eesti koolis“ õiget walgustust ja kirjeldust. „Eesti kool“ on proletaarliste kooliõpetajate ühine häälekandja.

Tellimise hind on aastas 15 rubla, kuus 1 rbl. 25 kop.

Üksik nummer 35 kop.

Kaksik „ 60 „

Toimetäse ja talituse adress: Tallinn, Toompea loss.